

108120

XXIX. évi.

1932. JULIUS—AUGUSZTUS

4. SZ. (289.)

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉS MUZEUMÁNAK
ÉRTESÍTŐJE

A KÖZGYŰLÉS MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTI:

OROSZ ENDRE

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET

CLUJ-KOLOZSVAR, 1932.

Egy szám ára 20 lel.

TARTALOM:

Dr. Balogh Ernő: A meziádi „Czárán“-barlang (2 műlap, 1 térk. 2 kép)	73
Csáki Mihály: A Gyilkostó eredete és fejlődése — — — — —	78
Dr. gr. Logothetti Oreszt: Nemzeti parkok — — — — —	81
Dr. Ferenczi Sándor: Erdély viperáiról (2 képpel) — — — — —	82
Orosz Endre: Egy új csontbarlang a Székelyföldön — — — — —	85

BALNEOLÓGIA:

Első szakülés június 11-én — — — — —	87
Snjaric Franjo: Erdélyi fürdők névsora — — — — —	90

FOTÓSZAKOSZTÁLY:

Orbán Lajos: Az előtétlencsék használata — — — — —	92
--	----

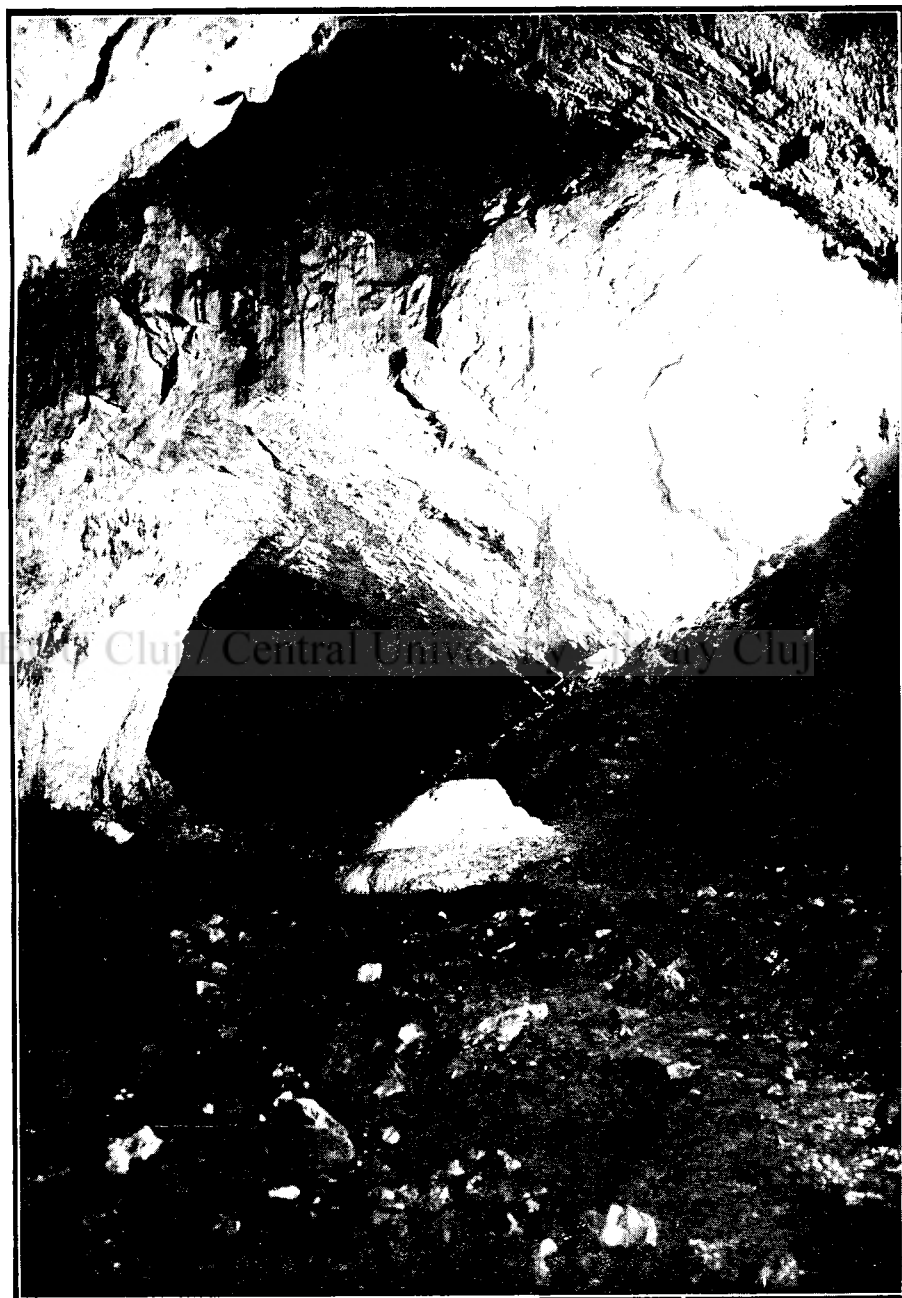
VEGYES:

Orosz Endre: A bükki tornádó. — Papp Lajos: Az első bihari turistaház. — A gyilkostói ünnepély. — Meteorológiai megfigyelési táblázatok — — — — —	94—96
---	-------

Az „ERDÉLY“

az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadásában jelenik meg évenként 6 számban, kéthavonként másfél ivnyi terjedelemben. Az Erdélyt az Egyesület alapító és rendszeres tagjai tagdíj fejében kapják. Előfizetési ára nem tagoknak 120 lei. Egy-egy füzet ára 20 lei.

Előfizetők, lakáscímek, kéziratok és a folyóirat igénybe vételére vonatkozó tudakozódások az Erdélyi Kárpát-Egyesület titkári hivatalához (Cluj—Kolozsvár, Strada Matia—Mátyás király-utca 3. szám.) Kárpát-Múzeum intézendők. Egyelőre csak rövidebb dolgozatok közreadását eszközölhetjük.

Sziklahíd az Altárnából a mezládi barlangban.

Dr. Balogh Ernő felv.

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

A meziádi »Czárán«-barlang.

Irta: **Dr. Balogh Ernő** tanár.

A meziádi „Czárán“-barlangot 1930. szeptemberében volt alkalmam először látni, amikor az EKE.-nek ide rendezett kirándulásán résztvettem. Ekkor a barlang bejárása alkalmával feltűnt abban egy néhány különös jelenség, melynek megfejtése azonban a barlang alaposabb átkutatását, illetőleg pontos térképezését tette szükségessé.

Általánosan tudott dolog, hogy e barlangot, mely a Belényes- (Beiuş)-tól ÉK-re légvonalban 11 km.-nyire fekvő Meziád község határában van, boldogult seprői Czárán Gyula, az erdélyi turista-apostol tárta fel teljesen az 1880-as évek közepén. Belsejét gondosan ellátta utjelzéssel úgy, hogy ha valaki ezekre ügyel s hozzá, ha emellett még Czárán barlangi kalauzát is használja,¹ nem tévedhet bent el, bár a barlangnak különösen középső része ugyancsak zürzavaros útvesztő. Igazán méltó, hogy Czáránnak önzetlen és fáradságos munkája után e barlang az ő nevét viselje.

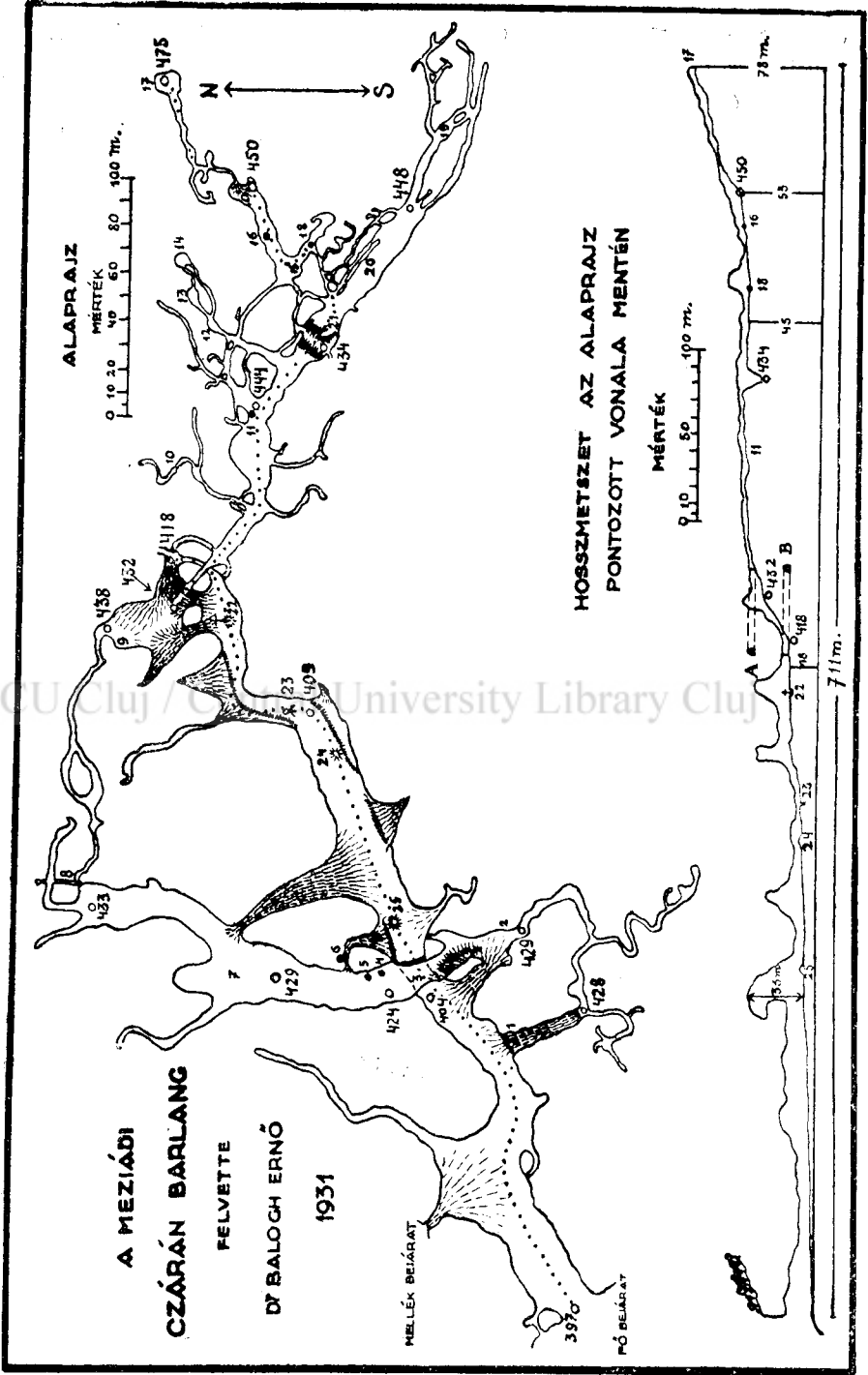
Czárán a barlang térképezésével, melyre az ő munkája után turista szempontból úgy sem volt égető szükségesség, nem töltötte az időt, újabb turista feltárások más vidékekre szólitották. 9 barlangról az első térképvázlatot Dr. Schmidl Adolf készítette, ez azonban a barlangnak csak kezdeti kis részét ábrázolja.² Ujabban ifj. Mátyás Vilmos aradi mérnöknek 1930-ban készített térképe forgott közhasználatban, ez azonban, mint gyorsan készített vázlat, bár már az egész barlang lényeges járatait felöleli, csak általános turistai tájékozódásra való.

A barlang pontos felmérését és térképezését a nagyváradi „Bihar“ turista klub hathatós erkölcsi és anyagi támogatása tette lehetővé. Ezért e helyen is köszönetemet fejezem ki a fenti klubnak, Papp Lajos urnak, a klub főtitkárának, ki e munkálatok ügyét a legmesszebb menő megértéssel karolta fel, továbbá Mokos Imre, Fey János, Kalla Gyula és ifj. Péchy József uraknak, kik a barlang felmérésénél, mely elég hosszadalmas és nem éppen kellemes szórakozás volt, kedves fáradhatatlanságu személyes munkájukkal is segítettek.

E munkák eredménye az itt bemutatott térkép, mely kicsiny méreteinél fogva természetesen, nem foglalhatja magában az összes részleteket. Ezért turista-célra az az 55×35 cm. nagyságu térkép szolgál, mely a „Bihar“ turista-

¹ Czárán Gyula: Kalauz a biharfüredi kirándulásokhoz. Belényes, 1903. 122 l. Éjféli körut. Mithogy e könyvecske már egészen kifogyott, e barlangi kalauz 1930-ban külön is megjelent Mokos Kálmántól „Meziádi barlang“ címen a nagyváradi „Biharország“ kiadásában.

² Das Bihar-Gebirge an der Grenze von Ungarn und Siebenbürgen. Wien, 1863.

BCU Cluj / Cluj University Library Cluj

Magyarázat a térképhez.

A vonalkázás térképtopográfiai ábrázolásként tekintendő.

Kis üres kör: magassági pont, mellette a tengerfelszín feletti magasságot mutató számmal.

Kövér pont, mellette számmal: külön elnevezéssel bíró cseppkő képződmény.

Szám egyedül, pont és kör nélkül azt jelenti, hogy az illető helynek külön turistai elnevezése van.

A folyosók keresztveződésénél az alsó folyosónak szaggatott határvonala van.

Némely folyosónál a feltűnőbb, vastag határvonal értelme az, hogy ennek mentén ez a folyosó a szomszédos folyosó felé meredek fallal esik le.

A hosszmetzetben **A** a felső folyosó keresztmetszete, **B** pedig a felső folyosó alatt keresztben áthaladó alsó folyosó keresztmetszete.

A kisebb számok jelentése, Czárán elnevezése szerint: 1. A pizai ferde torony. 2. Lehel kürtje. 3. Sziklahid. 4. Frigyszekrény. 5. Szószék. 6. Nagy orgona. 7. Denevértér. 8. Falépcső. 9. Pálma. 10. Vöröstoronyi szoros. 11. Jákób kútja. 12. Díszterem. 13. Gyászterem. 14. Siralomház. 15. Katakombák oszlopcsarnoka. 16. Napoleon trónusa. 17. Plutó mauzoleuma. 18. Hóhid. 19. Szentek szentje. 20. Parkettás terem. 21. Csonterem. 22. Beszakadt üreg, figyelmeztető keresztel. 23. Időszaki forrás. 24. 25. Cseppkő boglyák.

A barlang összes járataival együttes tengelyhossza 3410 m. Legnagyobb boltzatmagasság a sziklahidnál (3) 33 m. Legnagyobb cseppkőoszlop a Pálma (9) 7,5 m. magas.

klub kiadásában már megjelent s ott kapható is (Oradea—Nagyvárad, Str. Take Jonescu 9.).

A térképet a szemben levő lapon közölt magyarázat eléggé megérteti, így az alábbiakban csak olyan közlésekre szorítkozom, melyek a barlangnak egyéb turisztai és közérdekűbb általános természettudományi jelenségeire vonatkoznak. A barlang topográfiájára vonatkozólag a térképhez mellékelte magyarázaton kívül még a következőket tartom szükségesnek megemlíteni. A Czárántól származó öt emeletre való beosztást nem úgy kell érteni, hogy az egyes emeletek tényleg emeletszerűleg helyezkednek el egymás fölött, hanem úgy, hogy a járatszakaszok általános magasságukat tekintve öt, illetve hat nivót alkotnak, e szakaszok azonban a Sziklahidat (3) és az Ördögnyakot (432 pontnál) nem tekintve, hol az első emelet tényleg fölötté van az Altárnának, egyszerűen egymás végéhez folytatódólagosan csatlakoznak. A Czárán-féle beosztás szerint

PLUTÓ MAUZOLEUMA

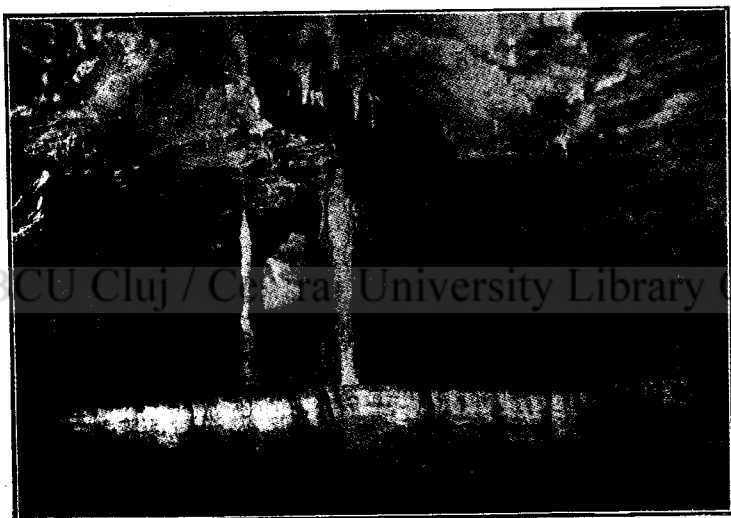
a mellékelte térképen az altárna a bejáratától északkeletre a 418 pontig húzódó alagút. Az I. emelet a 428, 429, 424 429 és a 433 pontokon áthaladó rész. Ez utóbbi 433 pont felett felett levő lépcsővel (8) kezdődik a II. emelet, mely a barlang egész többi részét magában foglalja a 450 pontig. A III. emelet éppen csak abból az egyetlen tágasabb teremből áll, mely a 450. pont fölött van (Gyermekkert). Az innen felfelé eső rész a IV. emelet, kivéve a legvégső, kiöblösödő részt, Plutó mauzoleumát (17), mely már az V. emelet.

Mínthogy barlangok, ritka kivételektől eltekintve, csakis mészkőben fordulnak elő, logikus a feltevés, hogy csak nagy kiterjedésű mészkő területeken lehetnek nagy barlangok. A meziádi barlang erre alaposan rácsfol. Ha a partak jobb partján, hova a barlang főportáléja nyílik, a hegyoldalon lefelé megyünk, a mészkőnek mihamar vége van, azt homokkővek váltják fel. fent pedig a hegytetőn meg már eruptív kőzetek (riolit) vannak. Szinte azt mond-

hatni, hogy felfelé a hegyoldalon csak olyan szélességű mészkő-zóna van, hogy annak végét a barlang végágaival el is éri.

Ebben, a patak jobboldali hegylejtőjéhez tapadó jelentéktelen kis mészkőrögben van Európának ötödik legnagyobb barlangja. Az irodalomban található adatok szerint ugyanis a járatok összhosszuságát tekintve, csak négy európai barlang van előtte: a németországi Eisriesenwelt 33 km., az adelsbergi 23 km., a Dachstein „Mammuthöhle“ 15 km. és az aggteleki 9166 m. hosszúsággal. Megjegyzendő, hogy az itt-ott hallható híresztelésekkel ellentétben az aggteleki barlang teljes kiterjedésében Magyarország területére esik.

A meziádi barlangnak említett geológiai helyzete teljesen kizárja azt, amit némelyek gondolnak, hogy t. i. közvetlen összeköttetésben állana a révi „Zichy“-barlanggal. Nemcsak hogy ez nem igaz, de a geológiai helyzet még azt is valószínűtlenné teszi, hogy az eddig ismerteken kívül jelentékenyen

CSEPPKÓ MEDENCÉK

messzebb terjedő, eddig még felfedezetlen részei lennének. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy egyes folyosók végén még nem lehetne tovább erőltetni a haladást, de messzemenő folytatásokra nem lehet számítani. Bár a térképen a folyosók vak végződésel vannak feltüntetve, de a valóság a legtöbbször az, hogy ezek itt még tovább is folytatódnak, csak hogy járhatatlanul lealacsonyodva vagy összeszűkülve.

Van azonban a barlangnak egy része, mely még feltárára vár. Az altárna végén, a 418 magassági pontnál és a Csontterem nagy szakadásának a mélyén, a 434 magassági pontnál a térképen is fel van tüntetve egy-egy nyitva hagyott végződésű kurta folyosó. Minden ok megvan annak a feltevésére, hogy a két pontot egymással egy alagut köti össze, melynek azonban ugy a bejárata a 434 pontnál, mint kijárata a 418 pontnál laza törmelékkal erősen fel van töltődve. A kijáratot a 418 pontnál Czárán ki is ásatta, de az azóta törmelékkel újból feltöltődött, így az itt bent levő Medencesor jelenleg hozzáférhetetlen is.

Ha ez a feltárás sikerülne, nemcsak az Ördögyakon (432 pontnál), hanem ezen át is be lehetne jutni a barlang középső részeibe.

Éppen így felkutatásra várnának még itt-ott a falakból nagyobb magasságokban kiásító üregek (pl. a Pizai ferde toronnyal szemben levő falon egy nagyobbacska), de ezek megfelelő hosszúságu létra nélkül hozzáférhetetlenek.

Azt hiszem, nem akadt még turista, aki a hegy felületének azt a részét bejárta volna, mely alatt a barlanghálózat van. A növendék, bozotos erdő ilyen sétára nem is igen csábít, pedig itt is van látnivaló, mely szintén a barlanghoz tartozik. Ajánlom tehát a turisták figyelmébe a következő, 1 óra alatt is megtehető következő utat:

(Vége következik.)

A Gyilkostó eredete és fejlődése

Irta: Csáki Mihály liceumi tanár.

A jelen értekezésemet egyik nagy geografusnak jeligéje vezeti: „Aki nem ismeri közelebből az országot és annak népét, az nem találja meg az élet útját és még több, az nem tud másokat helyes utra terelni.“

Céлом, hogy elvezessem az olvasót egy olyan helyre a mi vármegyénkben, amely annyira fontos ránk nézve, mint a „Nemzeti-Park“ az Egyesült-Államokban, olyan szent, mint Jerusalemnak vérrel áztatott földje, vagy mint a mohamedánoknak Mekkája, vagy mint Sveiznak az ő felséges vidékei, amelyet a földgömbnek rajongó turistái látogatnak, gyakran életüknek feláldozásával. Ne menjünk nyugatnak nemzeti parkjába, a fanatikus világnak Mekkájába, Sveizba, az örök hó hazájába, ahol a tavaknak ezrei csillognak, hanem jöjjünk ide a mi alpesi vidékünkre, a mi kedves Gyilkostónkhoz, mely öröm vár itt bennünket, a természetnek e csendes templomában, a titkos csendességnek e nagy, szent birodalmában. Eminescu tépelődő lelke a szél nélkül ringó erdőben, az elhervadt levelek szomorúságában, a madarak vonulásában, lelkének vigasztalását keresi, elszomorodik, hogy neki maradnia kell fájdalmaival és keserveivel. Petőfi lánglelke nem tudta bejárni az erdőknek romantikus vad tájait, de mégis megénekelte és megcsodálta.

Nem is olyan régen a tó messze volt tőlünk, csak a havasi keselyű, a boldog vadász, akit a szenvedélye hajtott, a jámbor pásztor, egy-egy merész turista, vagy a költő fantáziája járta be e vidéket. Ezelőtt 40 évvel egy kiránduló társaság meglátogatta a tavat s Marosvásárhelyről kocsival jutottak oda. Ma pedig egy jól karban tartott kocsúton, amely 1911—13-as években épült, gyorsan elérhetjük a tavat.

Utunk a Békénypatak mentén vezet, amely csendesen kanyarog a fűzek és az égerfák árnyékában, üzeretet hozva a fenyőerdők sűrűjéből s a hegyek rejtett völgyeiből, fölbátorítva, hogy ne törődjünk a fáradsággal, amely ránk vár az út megtevésénél. Amint előre haladunk, a vidék mind festőibb lesz, tele varázssal. A Békénypatak elkísér a „Jankó“ nevezetű kanyarulatig, ahol a szerpentin kezdődik, ahonnan az útunk a 912 méteres magasságból a „Pongrácz“-tetőnek 1257 méteres magasságáig emelkedik, amely vízváltástót alkot egyrészt a Maros, másrészt a Békás vízgyűjtő medencéje között.

Nyugat felé Gyergyónak zárt medencéje terül el, délfelé a Nagy-ha-gy-más mészkő-szikláí fehérленek, észak felé a Likas havas csúcsa látszik, kelet felé figyelmünket a Czohárd és a Gyilkos tető szikláí ragadják meg. A Pongrácz-tetőről útunk fokozatosan lejt a 980 méter tenger fölötti magasságig. Körülbelül 30 évvel ezelőtt ez a vidék őserdőkkel volt fődve, ahol járatlan, nehéz utak voltak. Ma nagyon kényelmesen lehet itt közlekedni szekérral, vagy az új idők kényelmes szállító járművével, az autóval. Az erdőket barbár módon kiirtották, eltüntetvén így a vidék vonzó vadregényes szépségét. Szomorúság fog el, látva az ipar és kereskedelemtől elpusztított vidéket. A megélhetésért vívott harc ide is elhozta a merész vállalkozókat, s a százados fenyők susogása közé a gyárak zaja s a munkások lármája vegyül. 1895-ben épült a tó partján egy fűrészgyár — szegedi cég — amely letarolta az erdőket a Czohárd- és a Gyilkos-tetőkről.

Elérkeztünk a tóhoz, szemben velünk a kristálytisztá víz, amelyben visszatüköröződik a hegyek sötétzöldje, elfeledsz minden szomorúságot s lelkedet elragadja a természet szépségének titkos varázsa.

A tó maga egyetlen a maga nemében. Nem is olyan régen, ezelőtt 95 esztendővel, egy mély völgy volt itt, ahol kígyóztak a Vörös-, a Czohárd-, a Likas- és a Gyilkos-patakok, egy sűrű erdő takarta be partjaikat, ahol se virág, se fű nem nőtt, ahová még a nap sugarai sem tudtak behatolni. 1837 esztendőben egy hegycsúszamlás bezárta ezen patakok folyását, különösen a Gyilkosét és a Likasét.

Ez a földcsúszamlás a vidéknek egy hatalmas rázkódását idézte elő s ez a földalatti mennydörgés távol vidékekre elhallatszott. Az öreg Czohárd megunt a hosszú tétlenséget, megrázta ősz fejét s az óriási leszakadt sziklák mennydörgésszerűen rohantak le, magukkal hozván földet, fát s mindent, ami útjukban volt. A patakok szorgalmasan szállították vizeiket, amíg az elzárt völgy megtelt.

Ezek után látva, a Gyilkostónak nincs valami hosszú geológiai multja, a természetnek egy új alkotása. Az idők folyamán a víz annyira megszaporodott, hogy eljutott a zárógátnak a tetejéig, amelyet erozió munkájával át-fűrészelt, megapadván így a tó vize s megkissebbedvén a területe is. A kifolyó víz a Kisbékás-patak, amely a hasonló nevű szoros megalkotója lett. A tó hosszúsága kb. 2000 méter, szélessége 200—300 között váltakozik, mélysége egyes helyeken 15—30 m., kiterjedése kb. 15 ha.

Az elnevezés az ő patronusától, a Gyilkos-hegytől ered, amely büszkén emelkedik a tó jobb partján 1384 m. magasságban, a tetején a sziklák repedéseiben található a havasigyopár — a virágok királynéja, amely Juliustól egész késő őszig virágozik, örömet szerezvén a turistáknak, az ők fáradságukért. A Gyilkos elnevezés a nép nyelvén onnan ered, hogy egy tél idején a tónak a jege beszakadt, sokan behaltak szekereikkel és állataikkal együtt. Egyes könyvekben és térképeken a tó Vörös-tónak is nevezetetik, ez az elnevezés geológiai eredetű, amennyiben a tó jobb partján vörös színű mészkő-rétegek találhatók, amelyekből a geológusok kalapácsa kivette a ma már nem létező tengeri apró lényeknek megkövesedett maradványait. Különösen nagy mértékben kapták az amonitoknak csigáit.

Hogy a tó valóban, amint fennebb mondtam, földcsúszamlás következtében származott, bizonyítják az egykor büszke fenyőknek vázai, amelyek-

nek csonka ágai minden levél nélkül, egy temetőnek néma sirkeresztjeire emlékeztetnek.

A mérnökök kiszámították, hogy a tóban és a benne levő patakokban kb. 5000 lóerőnyi energia van, amely felhasználva, el tudná látni az egész vármegyét, az összes vasutakat és kereskedelmi vállalatokat hajtó és világító erővel. El kell jöjjön ez az idő is, mert ilyen nagy kincsnek és erőnek nem szabad nyomtalanul eltűnnie.

Ami azonban szomorú, a tónak lassu apadása, ami onnan ered, hogy több a kifolyt, mint a befolyó víznek a mennyisége, a városnak és a közbirtokosságnak feladata, hogy egy mesterséges zárógáttal megakadályozzák a kifolyó víz mennyiségét. A tónak kristálytisztá vizében él a halak királya, a pisztráng. Az innen kifogott példányok — 7—8 kg. — az ő nagyságukkal és szépségükkel bámulatba ejtették a szakértőket.

Az utolsó időben a tónak és vidékének látogatása nagyon fejlett. 1921-ben a boldogult Ferdinánd király látogatta meg a tavat Mária királynéval együtt s nagyon el volt ragadtatva az itt látottaktól. 1930 augusztus havában a mostani uralkodó, II. Károly király, Miklós herceg kíséretében rándult ki a tóhoz, ez alkalommal a helybeli közbirtokosság egy villa-telket ajánlott fel Öfelségének, amelyet el is fogadott.

A sportvilágban ez évben egy fontos esemény történt. Romániának bajnokai egy egész hetet töltöttek a tél folyamán a tónál s megállapították, hogy a tó jege fényesen be fog válni egy korcsolya-pálya számára s így reményünk van, hogy a tó és vidéke az összes téli sportok számára alkalmas lesz.

A közbirtokosság a tó és a szoros között a Czohárd lábánál egy turistamenedékházat épített, a munkát 1925-ben kezdték s 1926-ban már be volt fejezve, az építés költségei 1,400.000 leit meghaladták, a menedékház megfelel a turisták követelményeinek, vannak lakó- és háló-szobák is. Amint értesültem, a közbirtokosság ez és a múlt év folyamán mintegy 46 villateltet osztott ki a kérelmezőknek.

A tónak elhelyezése csoda szépségű s a tó tükrén megtett tutaj- vagy csónakséta örök és feledhetetlen emlékeket hagy a természetet imádók lelkében. A tó balpartján emelkedik a kis Czohárd (1362 m.), ahol menedéket talált szépséges feleségével Nuțu Demeter, az akkor szomszédos Moldvából, amint azt a népmonda megőrizte. Tolvajlás és rablás volt az ő élete, Ditróból elrabolta a szép Ferencz Annát, már felemelte kezét, hogy megölje az elrabolt leányt, hiába könyörög, a kőszívű ember nem enged, de Isten csodát tesz, egy angyalt küld segítségül, aki fénylő koronával a fején, kiragadja az ártatlan leányt a gyilkos kezéből, a dühöngő Demeter egy vasrúdat vesz kezébe s ezzel döngeti a barlang falát, akkor omlott be a barlang, magába temetvén őt is.

Nem az emberi erő és képzelet emelte e csodálatos sziklákat, hanem a természet nagy, alkotó keze.

Aki leakarja rázni a város porát s lelkét áttakarja adni a természet Isten alkotta szépségének, az hallani fogja a misztikus zenét, amely a friss fűszálakból, a fenyők titkos suttogásakor s az erdők néma csendjéből felénk száll, dicshimnusz zengvén a természet hatalmas Alkotójához. Ha lelkedet bánat nyomja s ha nehéz gondok üldöznek, tekints a tó csendes tükrére, amely a patakok gyöngyszemeiből van összetéve, amelyből új élet s öröm születik.

Mi büszkék vagyunk, hogy ez a szép hely a miénk s itt a mi vármegyénk szívében van.

Most, amikor a tó és vidékét klimatikus üdülő helynek nyilvánították, reményünk van, hogy a kirándulóknak és a természetet imádóknak még nagyobb száma fogja meglátogatni, s így e helyen egy szép turista-központ fog kifejlődni.

Nemzeti parkok.

Írta: **Dr. gr. Logothetti Oroszt.**

Az őstermészet eredeti mivoltában leendő fentartását elsőként az észak-amerikai Egyesült-Államok tüzték ki állami feladatul. Nem beszélünk itt az Indian Reservations-ról, melyek szigorúan körülírt határokkal a vörösbőrűek teljes kiirtásának akarták útját állani. Hanem azon nagyszabású rezervációkról, melyeket az Unió területéből kihasítva, az azokon található őstermészeti emlékeket s ritka állatfajokat a kultúra rohamos terjeszkedése és rombolásával szemben megvédi a végpusztulástól s így biztosítja fenmaradásukat az utókornak.¹

Az Egyesült-Államoknak ezidőszert tizenkét ilyen nemzeti parkja van. Legrégibb s legismertebb ezek közül a kb. 2,300.000 hold kiterjedésű Yellowstone-Park. De épp oly rendkívüli természeti érdekességeket rejt magában a Grand Canon, a Yosemite, s főként a Mont-Lassen, Északamerika egyetlen tűzokádó hegye körül (utolsó kitörése: 1914.) nemrég létesített rezerváció is, mely krátereivel, hatalmas vizsugarakat lövelő geyszirokkal, füstölő solfataráival épp úgy elragadja a természetbarátot, mint gyönyörű őserdeivel, prairie-ivel s melegforrásaival, tavaival.

Európában az egykori cári Oroszország a lengyel területen fekvő nagy kiterjedésű Bialoviczi erdőt kerítette körül, hogy ennek őszállapotban való fentartása által a bölény kihalt félben levő állatfajának életben-maradását biztosítsák, de ezen törekvésnek a világháború s azt követő forradalmi idők vetettek véget.

Indiában a legújabb időben bizonyos ritkuló állatfajoknak a végpusztulástól való megvédésére szolgáló egyedüli hathatós eszközül menedék-helyek létesítését vették foganatba. Így pl. Assam-ban az orrszarvúnak, Gir-ben az indiai oroszlánnak vannak szentelt terület-rezervációi, melyeknek faunáját nemcsak az őslakók kímélik vallási babonából, hanem azoktól az európai prém-vadászokat is távoltartják.

A svájci Graubünden kantonban az állam tartja fenn a Schweizer National-parkot, melyben a Val Cluosa, a Piz Quaternvola s Piz Plavna természeti szépségeiben gyönyörködő természetbarát az állat- és növény-világnak a pusztulásától védett sokféle unikumát leli fel.

Ujabbban Németország volt az, amely az egykori Hannover területén fekvő, táji szempontból sajtószzerű s a civilizáció által legkevésbé érintett Lüneburgi pusztából jelölt ki közel tizenhatezer holdnyi területet s azt örökre érinthetetlen természetvédelmi területnek nyilvánította. A német és osztrák tagjainak hozzájárulásából a Naturschutzpark-Verein megvásárolta volt ezt a

¹ Felkeresheti azokat mindenki, de azokban sem vadászni, sem növényeket, sem állatokat, sem ásványokat gyűjteni, abból semmit elvinni nem szabad.

területet, melyen a pusztában élő állatállományt gondosan kimélik s a jellegzetes nyirfa- s boróka-ligeteket nem szabad ritkítani. Az ősrégi pusztai udvarok eredeti állapotukban tartatnak fenn s külön „pusztai őrség“ ügyel fel az ország minden részéből ide sereglő turistákra, míg szombat esténként egy ősrégi parasztházban elhelyezett pusztai muzeum körül az égő tüzeket körülülő kirándulóknak szakember tart előadást ez északiasan komor, sovány darab német föld szépségeiről.

Ugyanazon tizezer német és osztrák taggal bíró Naturschutzpark-Verein pár év óta újabb nagyszabású terv megvalósításába fogott, amennyiben a Salzburgi Tauern-hegységben kb. másfélezer holdnyi, részben vett, részben bérelt havasi területen ugyancsak természetvédelmi nemzeti parkot létesít, hol magányos völgyekben, gleccserek lábánál, az utolsó osztrák: őserdők lelhetőek fel. Az alpesekben sehol sem található hatalmas cirbolyafenyők tövében senki által sem zavarva él itt kb. 120 szarvas és 800 zerge; kőszáli sas fészkel itt ősidők óta; uhu s fajdkakas laknak a csendes, sötét erdőkben. Borz, róka s az Ausztriában rendkívül ritka nyusztmenyét is láthatók, míg a tulajdonképpen a balkán hegyek vadonjaiban honos barátkeselyű érthetetlen módon rendszeresen évről-évre megjelenik itt, ha a tavaszi lavinák vadat vagy juhokat sodor-nak magukkal. Az osztrák alpesi területeken majdnem kihalt marmota itt még nagy számban él s tervbe van véve a régebben sűrűn előfordult kőszáli kecske visszatelepítése is. — S amint ezen rezerváció őseredetisége megkívánja, az őstermészeti vadság, nagyszerűség s érintetlenség ezen földjén az alpesi flóra teljes sokféle pompájában virít.

Hol tartunk mi attól, hogy belpolitikai pártharcok s mindenkire nehezedő világkrízis idején — a német és osztrák természetbarátok idealizmusával — őstermészeti kérdésekkel foglalkozhassunk?!

Erdély viperáiról.

Irta: **Dr. Ferenczi Sándor.**

A viperákkal való foglalatzkodásomat, ami bizony sokszor életveszéllyel jár, a következő bevezető rész teszi érthetővé. Ezelőtt 4 évvel történt, mikor egy havasi kirándulásom alkalmával verőfényes szeptembervégi nap aranyozta be az Öreghavas vörösáfonyával borított tetejét, míg az alantabb fekvő borókásban örvös rigók hallatták csettegő hangjukat s a kiemelkedőbb zombékok oldalán pedig lomhává változott hegyi gyíkok élvezték a reggeli napsugár erősödő melegét. E fenséges havasi környezetet még hangulatosabbá tette a Jára- és a Sólyom-patak völgyeiben elterülő ősfenyvesek mély zúgása, ami órák mulásával mind komorabb és komorabb hangon jelezte az idő változását. Alig telt el a délelőtti 10 óra és az Öreghavas már sötét esőfelhőbe burkolt tetejét aprószemű, de annál sűrűbb eső áztatta. Így azután az én havasi madarak ösztöngésére irányuló vadászkirándulásomat is végkép elintézte. A szakadatlan eső ellen ideig-óráig az alig negyed órányi járásra levő ősfenyves nyújtott némi menedéket, de pár óra elteltével már a fenyőlomb is hiábavalónak bizonyult. Ilyen kedvezőtlen körülmények között egy örökkévalóságnak látszó

éjszakán keresztül, reggel 7 óráig vert a megállásnélküli eső, mialatt tökéletesen átázva s fázva, csak a hátralevő nagy út s az egyedüllet volt még aggasztóbb. De sok-sok órai keserves gyaloglás után, végre a nap is kisiütött, amit egy természetes halállal kimult fenyő mellett levő napos folton akartam ruhám kiszáraitására felhasználni. Valahol a Dobrin közelében lehettem, amidőn a kedvet és hangulatot hozó napsugár melegével felhőfoszlányokat varázsolt a sötétzöld színben derengő fenyvesek fölé s a keresztcsőrűek pedig pittyegő szavakkal élénkítették némileg az elnémult tájat, mikor közvetlen közelemben halk, de folytatólagos zörej keltette fel a figyelmemet, ami akaratlanul is arra készítetett, hogy a zaj felé fordítsam fekvőhelyzetben levő fejemet, mikor bekövetkezett az a pillanat, aminél váratlanabbat és rémesebbet még elképzelni sem tudtam volna. Szemeimtől alig 25 cm.-nyire keresztcs vipera öltögette felém kétágu nyelvét, mintha vonagló testével s sziszegő hangjával tudtomra akarta volna adni, hogy utjában vagyok. Villámgyorsan a kígyó által kimart szemü Stibor vajda jutott eszembe, de megmozdulni nem mertem. Úgy éreztem magam, mint egy hipnotizőr hatalma alatt álló médium, aki parancszoára várja a bekövetkezendőket. Pár pillanatnak kellett eltelnie, míg a kígyó varázsló tekintetétől felocsudva, szép lassan, észrevétlenül visszahúzódtam. Különös dolog nem történt, mert a mellettem levő, sörétre töltött vadászfegyverrel könnyűszerrel kivégeztem, azonban ez időtől kezdve, talán ez eseten felbátorodva, szándékosan nagyon sok viperát kerestem föl és fogtam össze, aminek egy része Szegeden, másik része pedig Kolozsvárt van elhelyezve.

Erdélyben összesen 3 vipera-faj fordul elő, ennél fogva herpetológiai szempontból Európának egyik legérdekesebb pontja. Orsovától—Vajdahunyadig, megélhetési körülményeihez képest elég gyakori a Homoki vipera (*Vipera animodytes* L.). Nagysága 80 cm. körül váltakozik, orra hegyén levő felgördördő pár milliméter hosszú szarvacskájáról könnyen és biztosan felismerhető. Marása, különösen gyermekeknél, halálos kimenetelű lehet, felnőttek pedig sokszor évekig viselhetik a méreg veszedelmes következményeit, ha a marást követő pár napon belül nem pusztulnak el. Déva és Herkulesfürdő környékén annyira közönséges, hogy még a gyerekek is igen jól ismerik s kimondhatatlan ellenszenvvel üldözik. E helyeken találunk egyszerű falusi emberek között amatőr kígyó-fogókat, kik aránylag olcsó pénzért kínálják eladásra fürdői ereklyeként a fürdőző vendégeknek. 1927 augusztus végén Herkulesfürdőn való időzésem alkalmával egy környékbeli ember vesszőből font ketrecében 5 drb. homoki viperát kínált eladásra. Érdekes dolog az, hogy gyakorisága ellenére is aránylag kevés marás történik, ez főképpen azzal magyarázható meg, hogy csak abban az esetben harap, ha reálépnek, máskülönben ez a megállapítás valamennyi nálunk élő viperafajra vonatkozik.

Nagyobb elterjedési köre van a keresztcs viperának (*Vipera berus* L.), ami a Mezőség kivételével Erdélyben mindenütt megtalálható. Különösen 1000 méter körüli tengerfelszín magasságban, korhadó fákkal, füves, bokros helyekkel bővelkedő területeken akadhatunk reá legkönnyebben. Méhely, a Keresztény- és Nagykö- havas Tömösi-szoros felé eső lejtőit, továbbá a Királykő erdős öveit említi a keresztcs vipera jellegzetes élőhelyének. Én a nyugati határhegység több pontján, így a Dobrin-, Egres- és a Fülehasasokon találtam leggyakrabban a lucfenyő övében. Bizonyára más jellegzetes lelőhelyei is lehetnek, melyekre vonatkozólag, sajnos, irodalmi adatokkal nem rendel-

kezünk. Kolozsvár közvetlen közelében a Szentjános-kút mellett levő, somfa bokrokkal borított déli oldal szolgál kedves tartózkodási helyeül. Fejétől farka végéig minden esetben megtalálható sötét, zezgúgos szalag fontos esmertető-jelként szerepel, azonban felületes reátekintéssel könnyen összetéveszthető a rézsiklóval. Erre vonatkozólag 1931. év május hónapjában könnyen végzetessé válható eset történt. A kolozsvári Szénafüvek Morgó-nak nevezett lejtőjén botánizálva, egyik diák „sikló“-t látott lassu mozdulatokkal egy lyukba bebújni, mialatt szándáljával akaratlanul letaposta. „Kigyó-kigyó“ kiáltásra odamegyek és meglepetve látom a keresztos vipera farkát szándálja alatt jobbra-balra csavarodni. Rövidesen egy 64 cm. hosszú, fakóhátú keresztos vipera került gyűjtő ketrecünkbe.

Fogságban tartva, eltekintve fogságba jutásának első perceitől, meglehetősen nyugodtan viselkedik. Ha szabadon engedjük, első dolga az embertől elkúszni, nem is gondol a támadásra. Mig pálcával vagy bárminő más tárggyal ebbeli szándékában megakadályozzuk, távozás helyett támadásra készül. Méhely mesterien jellemzi e jelenetet. Ingereltetve, villámgyorsan vág felénk s akár sikerült a harapás, akár nem, rögtön visszarántja fejét, hogy új támadásra készüljön. Éktelen düh szállja meg, ha tovább ingereljük s vérben forgó szemmel,

TÁMADÓ ALLÁSBAN LEVŐ RÁKOSI VIPERA

komor felhőből cikázó villám módjára, szaporán osztogatja csapásait. Vak dühében nagyon rosszul céloz, gyakran az elébe tartott pálcát sem találja el, néha azonban oly mélyen belevágja fogait az elébe tartott tárgyba, hogy fejét sem képes visszarántani.

Erdély harmadik vipera faja az olasz Orsini által Abruzzókban gyűjtött s 1841-ben Bonaparte Károly által leirt Vipera Ursinii-vel azonos, melyet Méhely tévesen Vipera rókosiensis-nek nevezett el, de később tévedésére ő maga is rájött, így Magyarországon történt első felfedezési helye után mégis megmaradt magyar elnevezésével rákosi viperának. Minket főképp azért érdekel, mert legklasszikusabb erdélyi előfordulási helye a kolozsvári Szénafüveken van.

Idáig Erdély területéről mindössze még az Aranyosszék-i Bogát kaszálóból és az ettől nem messze fekvő Csép Gábor-féle tanya mellől sikerült kimutatnom. A rákosi vipera erdélyi viszonylatban szénafüveink csúszó-mászója. Legtöbbször régebbi patkányturások tetején találjuk szélcsendes időben a napon sütkezni, hol az izgalom minden jele nélkül, egész közel bevárja az embert. Menekülésre csak akkor gondol, ha nagyobb zajongó csoport közeledik feléje, akkor is szép csendesesen elkúszik. Ha kétágu kígyófogó pálcával leszoritjuk, hol a pálcát harapja, hol pedig vakon és szaporán felénk vág. Fogságba jutva, dühösen vág a drótháló vagy az üveglak felé. Szabadban

viselkedése nyugodtabb a kereszties viperáénál, azonban pálcával izgatva, nem hátrál, hanem fokozatosan támadója felé közeledik. Bátorságát és harciasságát igen érdekesen bizonyítja a következő kísérlet. 1932 év májusában 5 élő viperám egyikét szabad térben egy fogságban tartott Nagy békászó (*Aquila maculata clanga* Pall. 1811)

sassal szembesítettem. A küzdőtérrre kiállított két állat habozás nélkül összecsapott, minnek az lett az eredménye, hogy a nyitott szájjal támadó sas nyelvét a vipera megharapta s így alig 5 perc elteltével a sas összeesett. A vipera pedig hol a sas alá rejtőzött, hol előjőve, a fején és hátán levő tollazatot mardosta vak dühvel. A mérég következtében a sas képiünkön látható

VIPERA ÁLTAL MEGMART NAGYBÉKÁSZÓ SAS

fekvőhelyzetben maradt 48 órán keresztül. Nehéz léleketvétel közben, csőrét nyitva tartva, feldagadt nyelvét kilógatta, lábaival pedig görcsösen rángatózott. Harmadik napon már tul volt a mérég által okozott válságos állapoton ugyannyira, hogy egy hét leforgása alatt, a kétélű állatokkal és hullókkal találkozó, de bizonyos mértékig mérég iránt immunis sas teljesen helyre jött. Kisebb emlős állatok vagy gyerekek az esetek nagy százalékában elpusztulnak. Erre vonatkozólag lásd az Ellenzék 1932. május 8-iki számát. (Életveszélyes kígyóharapás Vámosudvarhelyen.)

Végeredmény gyanánt összegezve az elmondottakat, láthatjuk, hogy kies Erdély virágos réteit, sziklás bérceit, fenyvesekből álló rengetegeit e három viperafaj jelenléte még romantikusabbá teszi, melyek ha olykor veszélyt is rejtegetnek számunkra, kellő elővigyázattal azonban mindig elháríthatjuk a bajt. Marás esetén pár szemernyi pokolkó (Ag NO₂) vagy káliumhipermanganat külsőleg alkalmazva s ugyanakkor rum, pálinka, cognac, vagy bármilyen nagyobb alkohol tartalmu szeszes ital belső alkalmazása megteszi a kívánt elenhatást.

Egy új csontbarlang a Székelyföldön.

Erdélyünknek a Székelyföld egy olyan természeti kincsekben gazdag területe, a hol rendszeres kutatások révén még mindig lehet újabb és újabb természeti érdekességekre bukkanni, melyek addig a nagy nyilvánosság előtt teljesen ismeretlenek voltak. Eklatans példája ennek az Erdély 3-ik számában jelzett Opálbarlang, valamint a szóbanforgó Sugóbarlang múlt évi felfedezése. Beke Lajos EKE. tagtársunk tett említést nekem egy nagy állatkoponyáról, melyet Gyergyószentmiklósi turisták találtak egy sziklaüregben. A Hargita vonulat tanulmányozására rendezett nyári kirándulásunk céljából Gyergyószentmiklósrá érkezve, első dolgom volt e koponya megtekintése,

melyet Bogdán István turista kollégánk birtokában sikerült látnom és abban a barlangi medve (*Ursus spelaeus* Goldf.) 36 cm. hosszú koponyáját felismernem. A köznép előtt már régebben ismert lelőhelyét 1931. október 24—25-én kereste fel először Bogdán István, Rhonfeld Ákos és Zárug István turista triumvirátusa és ekkor csákányozták ki a koponyát a kemény travertin által lerögzített fekhelyéről. Örömmel vállakoztam tehát a barlang meglátogatására, melyre Gyergyószentmiklósról július 2-án reggel 8 órakor összesen tizen és pedig Bogdán István, Rhonfeld Ákos, Zárug István, Szebeni Menyhért, Szebeni Péter szt.-miklósi és Kelltermann Alfons szebeni turisták kíséretében Beke Lajos, Creciunás Virgil, Gergely János és e sorok írója, mint az EKE. kolozsvári képviselői, indultunk el kellemes, szép derült időben. A Gödrös-utcán haladtunk kifelé a városból, majd a Cérna útján, Iero útján DK.-i irányban, hidegvízű patak mentén emelkedtünk fel 940 m. magasságra, hol első pihenőt tartunk. Miután egy gerincen átkapaszkodunk, a Sugáspatak mellékére ereszkedünk alá, mely a barlang belsejében levő tóból veszi eredetét s rövid pályafutás után, a Vasláb patakába torkol. Innen térünk balra, meredek oldalon fekvő fenyvesben a barlang felé, miközben 1000 m. tengerszín feletti magasságban, a gneisz felett pados, aprószemű, tömör kristályos mészkő jelentkezik, mely a barlangot magában foglalja. A várostól idáig 9600 lépést téve, 3 órai gyaloglás után, 11 órakor értünk meg és rövid pihenő és falatozás után, 12 órakor kezdetét vette a barlang bejárása. Azonban mindjárt a barlangszáda azzal a meglepetéssel szolgált, hogy bizony annak belsejébe csak a macskamódra ide-oda hajladozni könnyen tudó, nyulánk testű, fiatal legényemberek vállalkozhatnak bemászni, mert abban járásról szó sem lehet, ellenkezőleg, csakis hasoncsúszva kell a patakmeder jéghideg vizében végigmászkalni. Ilyen körülmények között csak Bogdán, Rhonfeld, Zárug, Szebeni Péter és Beke hozták meg az áldozatot a sziklacsatorna végigjárására, én pedig hozzáálltam a barlang külső viszonyainak tanulmányozásához.

A terület, melyen e barlang fekszik, Tekerőpatak határához tartozik és az ugyanottani közbirtokosság tulajdonát képezi. Szentmiklóstól DK-re, Tekerőpataktól K-re fekszik az 1160 m. Otánsarka és az 1371 m. Siposkő nevű magaslatok közötti horpadásban. Lásd Special-Karte, Z. Col. XXXIII. Gyergyó c. lapján.) Nyílása egy 8 m. magas függélyes sziklafal tövében van, melynek márvány padjai 35—40° szög alatt Ny. felé dőlnek. Belőle csobogó kis patak foly Ny-i irányba, körülötte mohlepte sziklák és fenyves képeznek havasi környezetet. Szádája 8 dcm. magas és 3 méternyi széles, azonban befelé mindjárt hasadékká szűkül össze, melyből hideg levegő áramlik kifelé. Megvizsgálva a száda körüli humus lerakodást, abban cserépnymok nincsenek, az ősember nem lakta. A szikla lapjába Tekerőpatak, Arad és Sibiu helyneveket láttam bekarcolva, jeléül annak, hogy e helyekről való turisták már látogatták.

Három és félórás benttartózkodás után, ½4-kor jöttek ki a kutatók, nemcsak csurom vizesen, hanem hátukon és térdeiken a kúszás közben kapott karcolásokkal és ütődésekkel. Ősmedve medence- és lábszárcsont töredékeit hozták ki bizonyítékul, valamint letördelt vastag cseppkő darabokat is, melyek helyenként útjukat állották. Elbeszélésük szerint a szádától 50 méternyire 2 létra van beállítva, melyek között csavarodó szűk nyíláson kell át-

kúszni. Innen kezdve a barlang kétfelé ágazik; a patak jobbra marad s 30 méternyire mély tóban végződik, melyet nyakig érő vízben megláboltak, de úszni benne, egyrészt a lámpák védelme, másrészt a fejet ütögető alacsony sziklaboltozat miatt nem lehet. Száraz ága balra és felfelé halad egy 6 m.-nyi hosszú szűk csatornába, hol kemény travertin alatti barlangi agyagüledékben a csontokat találták. Ezután következő legnagyobb csarnoka csak akkora, hogy abban állva 8—10 ember elférhet. Innen egy hirtelen kanyarulattal abba az utolsó folyosóba jutottak kutatóink, melynek boltozatáról vastag stalactitek csüngenek alá.

E barlang, melynek hossza kb. 400 m., őslénytani szempontból érdekes lehet, mint csontbarlang, de turistailag járhatatlan lévén, jövője nincsen. A tekerőiek Darius kincsét gyantíják benne s ezért külső környékén dolinaszerű üregeket áskálnak a hegyoldalba, hogy megtalálhassák a kincseskamra elrejtett kapuját; kétségtelen, hogy a 2 létrát is ők állították be sok veszéllyel. — Fél 6 órakor indultunk le a barlangtól s fél 8-kor érkezünk Vasláb állomásra. Ekkor láttuk, hogy a vaslábi patak mentén felmenve, a Sugás patak torkolata feletti barlang Vaslábrol (3.5 km.) könnyebben felkereshető.

OROSZ ENDRE

BALNEOLOGIA.

Fürdőügyi rovat.

Első szakülés június 11-én.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület tudatában annak a kötelezettségnek, amely már multja alapján is terheli az erdélyi fürdőkkel szemben, elhatározta, hogy fürdőügyi osztályát újból arcvonalba állítja e fürdők ismertetése és látogatottsága érdekében. A világháború alatt, de inkább a későbbi zavaros idők folyamán, e szakosztály működése megbénult és sajnos, sok alkotása megsemmisült.

Az 1932. évi április 10-én tartott közgyűlés teljes tisztkart választott dr. Gyergyay Árpád szakosztályi elnök mellé. Dr. Jancsó Odön lett az ügyvezető-alelnök, míg alelnökök Dr. Koronka István és dr. Tankó Pál. A bizottság tagja minden orvos, gyógyszerész és vegyész, aki EKE. tag, tekintet nélkül arra, hogy vidéki avagy helybeli.

E szakosztály f. évi június hó 11-én tartotta első szakülését. Dr. Gyergyay Árpád elnök ünnepélyesen megnyitotta az ülést, amelyen résztvettek: dr. Csák István, dr. Erdős Imre, dr. Gspann Károly, dr. Jancsó Odön, dr. Koronka István, Snjaric Franyó, dr. Szegedy József, dr. Tankó Pál biz. tagok és a központ részéről Orosz Endre főtitkár. Majd Snjaric Franyó, központi könyvtáros, fürdőügyi titkár olvasta fel beköszön-

tő titkári jelentését, amelyet a maga teljességében itten adunk közre:

Mélyen tisztelt Szakosztály!

Mielőtt bevezető titkári jelentésemet felolvasnám, engedjék meg az Urak, hogy kegyelettel adózzak id. dr. Török Imre, volt szakosztályi elnök emlékének, akit a sors nemrég elragadott közülünk, mert ő volt az osztály egyik lelkes irányítója attól kezdve, hogy egyesületünk XXIII.ik közgyűlése e tisztségre megválasztotta 1914. január hó 25-én.

Egyesületünk történetét lapozgatva, könnybe lábad a szemem, amikor a fürdőüggyel kapcsolatban azt kell látnom, hogy reinény sem lehet annak a piedesztálnak a megközelítése, amelyen e téren immár 41 éves egyesületünk már állott. De nem szabad megalkudnunk a jelen mostohasága miatt, tegyünk úgy, mint az olasz nemzet Mussolinija, ki a római világbirodalom romjain tengődő korcs utódokból egy hangos, látszólag újszerű, de nem tétlen olasz nemzetet teremtett meg. A mi sikerünk csak a kitartó munka létezése lehet, mert erős a hitem, hogy minden ésszerű munkának van eredménye, akármilyen csekély is az, de mindenesetre elég lesz arra, hogy egyesületünknek haszna is legyen belőle.

Egyesületünknek folyóirata, az „Erdély”, már első évfolyamában is ugyancsak részle-

tesen foglalkozik a fürdőüggyel. Dr. Bikfalvy Károly, dr. Hankó Vilmos és még sokan mások, elég helyesen, az erdélyi fürdők fellendítését jelölték kötelességképpen az EKE.-nek.*

Egyesületünk bérbevette a radnaborberek és Dombháti fürdőket, hol fürdőházakat és vendéglőt alkotott. Már 1891. okt. 3-án Marosvásárhelyt balneológiai kongresszust is tartott. 1892-ben indult meg az „Erdély”, Radnóti Dezső szerkesztésében, mint turisztági, fürdőügyi és néprajzi képes folyóirat. Ezt az irányt védik ma is szeretett veterán tagjaink, mint Merza Gyula és Orosz Endre, kiket ezen ragaszkodásukért a mult tradícióhoz, csak azok nem értik meg, akik nem ismerik egyesületünk történetét. Dr. Hankó több értékes kiadvánnyal segíti elő a propagandát. Egyesületünk fürdőosztálya fürdőstatisztikákat készített, amelyek tudományos szempontból is értékkel bírnak. Forgalomba hozta a Livia- és Széchenyi-forrás vizeit. A kiadványok német és román nyelven is megjelentek. Éppen ezen utóbbi tény alapján joggal elvárhatja egyesületünk a mai hivatalos körök támogatását. A balneológiai szakosztály Kolozsvárt 1898. április 23—24-én fürdőügyi nagyülést is tartott dr. Purjesz Zsigmond támogatása mellett, dr. Heppes Miklós kir. táblai tanácselnök vezetése alatt.

Már 1908-ban az EKE. a Gyergyószentmiklóson tartott közgyűlésén a turistaságot a fürdőüggyel — elég helyesen — egybekapcsolta, kérvén, hogy a fürdők is útjelzésekkel legyenek ellátva. Szóval minden módon az EKE. a fürdőket közelebb akarja hozni a nagyközönséghez. A fürdőket tekintve a kirándulási gócpontoknak* és ezáltal

* Lásd: Dr. Hankó Vilmos: Az erdélyrészi fürdők és ásványvizek leírása című kötetét. Kolozsvár, 1891. Utószó. (225—226. oldal). „... elmondhatjuk, hogy Hankó műve uttörő szakmunka. Tartozunk ezzel kapcsolatban felemlíteni azt is, hogy a szerző művét, még egyesületünk megalakulása előtt, egészen díjtalanul az EMKE.-nek ajánlotta fel. Az EMKE. pedig egyesületünket megalakítván, a kéziratot a szerző beleegyezésével, kiadás végett egyesületünknek, mint erre leghivatottabbnak engedte át....” — Gr. Bethlen Bálint sk. elnök. Radnóti Dezső sk. főtítkár

* Az 1932-es év nemcsak a fürdőügyi osztály munkájának újbóli megindulása miatt nevezetes, hanem azért is, mert az EKE. a nyári kirándulási programban a fürdőket is a Félix, Püspök, Szováta, Biharfüred,

tal remélte a tagoknak a fürdőkön kedvezményt kivívni, viszont a fürdők forgalmát emelni. E vállalkozásaiban kezére játszott a mindenkor magyar kormány a legtöbb esetben, majd a vasut, no meg a posta segítették elő a propagandát — bizony elég tágkörű kedvezményekkel. M. Kovács Géza főtítkár a fürdőszezonok alatt vetített képes előadásokat tartott a fürdőhelyeken, Orosz Endre, jelenlegi főtítkár, a megújított „Erdély“-ben is rendíthetetlenül a fürdőügyi felszínen való tartása mellett tört pálcát. 1913-ban az EKE. fürdőügyi osztálya az ásványvizeknek a vasuton való szállítási tarifakedvezményeért harcol. Majd hivatalos helyek figyelmét felhívta a fürdők útjainak a jókarban való tartására, elég szép eredménnyel. Egyesületünk mindig a legszívélyesebb viszonyt igyekezett fentartani a fürdőtulajdonosokkal és bérlőkkel, a fürdőorvosok nagyrésze pláne meg éppen tagja volt egyesületünknek. Nem is lehet ilyen titkári jelentés szűk kereteiben mindent felsorolni, hiszen erről egy jó kötetet lehetne írni, de szándékom csak az volt, hogy kikapva egy-egy mozzanatot a fürdőügyi osztály régi működéséből, hogy a jövőre nézve, a mai viszonyokhoz formált irányelveket alkothasunk, amelyek a gyakorlatban egyesületünk javára fordíthatók.

Mélyen tisztelt Szakosztály! A jelen és jövő működési körét Önök most fogják megszabni! De engedjék meg, hogy a mult alapján összefoglalva, felolvassam a programtervezetet.

Mindenesetre, 14 év mulasztását kell pótolnunk! Mostan már biztosan látjuk, hogy mégis mit tehetünk. Mérlegeljük tehát a helyzetet és rögzítsük le irányelveinket:

1. Ma vasuti kedvezményekről beszélni sem lehet. Teljes anarchia uralkodik e téren. Ma megengedik egyik fürdőállomásra az 50%-os kedvezményt, holnap biztosan visszavonják. No meg azután annyi nehézséget támasztanak a jegy érvényesítése körül, hogy minden önzértes embernek elmegy a kedve. Falusi bírókkal kell lepecsételteni a jegyeket, etc. és bámulatós, hogy minden ilyen rendelet hivatalosan mintegy alkalmat ad egyes lokálpotentátnak a sáprése. Sokszor egész expedíciót kell rendezni az „illetékes” személy meglelése végett, mert különben 100%-os lesz az utazás. Máskor egy protekciós ember magánvillája miatt, üdülőhely

Torda és Marosujvári fürdőkhöz tíznél több autós kirándulást rendezett. Egy nap alatt Szováta menni és kétszer fürödni: ez EKE. teljesítmény!!

lesz egy falu. Jonescu tábornok, a vasut jelenlegi igazgatója, megmondta, hogy semmi-féle józan kedvezményt nem lehet beállítani a Consiliul admin. néhány tagja miatt. De mi tovább harcolunk e cél érdekében. Ez kell szeme előtt lebegjen minden kiküldöt-tünknek, aki a nemzetközi turistakongresszusra megy, egy egységes platformot kell találnunk e kérdésben. A fürdőügy egész Európában azonos elvű.

2. Első és legfontosabb dolgunk a fürdő-tulajdonosokkal felvenni az érintkezést. És ez csak az orvosok és gyógyszerészek tud-ják megcsinálni üzleti íz nélkül, mert ha az EKE. hirdetésekét kunyorál, úgy eltér ere-deti céljától, hanem mint a multban, ugy ezentul is a fürdőszезон alatt az Erdély fo-lyóiratunk részletes fürdőügyi szemlerovatot nyit. E tekintetben birom a főtitkár úr igé-rétét. Ennek a fejében mi meg kérjük a fürdőket, hogy egy kis pauszáléval támogas-sák lapunkat. Szükségünk van erre, mikor még az állami hivatalok sem élveznek portó-mentességet.

3. Fürdőügyi propagandánkat megköny-nyithetik az egyes vidéki osztályainkkal való itenzivebb érintkezés. Kérem tehát tisztelet-tel e szakosztály orvosait, gyógyszerészeit, vegyészét és tanárait, hogy hassanak oda ismerős vidéki kollégáinknál, akik habár nem is tagok, de a fürdők érdekében támogassák egyesületünk ez önzetlen munkáját a közös erdélyi érdek miatt. Fürdőügyi akciónknak kedvezni látszik a mai pénzügyi nehézség, helyesebben a valuta kivitelének nehézsége is, mert sokan, akik csak luxusból mentek ki külföldre és most is a fürdőt tartják a legelőkelőbb nyaralásnak, természetesen, most a hazai fürdőkre fanyalodnak. Pedig nem is sejtik, hogy tulajdonképpen nem vesztek semmit azzal, hogy itthon maradtak! A regáti kis fürdők a hatalmas napilapokban hó-napokon keresztül hirdetnek. Ezt nyugod-tan megtehetik a mi fürdőink is. Folyóira-tunk csereviszonyban van minden nagvobb európai turistaegyesület folyóiratával. Tag-

jaink bármely nyugati nyelven szívesen ad-nak felvilágosítást az erdélyi fürdőkéről az idegen érdeklődőknek. A mai viszonyok között egyelőre új kiadványokról szó sem lehet, tehát hivatalos lapunk, az „Erdély“ kell legyen.

Mielőtt a Mélyen Tisztelt Szakosztály a program részletes megállapításához fogna, még be kell számolnom az eddigi ered-ményről is. Mert van ilyen is; igaz, hogy nem sok, de ilyenformán már az alap is meg van. Mióta az egyesület könyvtárosa lettem és megismerkedtem egyesületünk bel-ső életével, azonnal láttam, hogy a híres „Erdélyi Kalauz“ már elfogyott és egy új kalauz kiadása újszerű köntösben és tartal-mmal szükséges. Sajnos, hiába volt meg a pénz, nem volt vállalkozó. En már 1931 elején megkezdtem a fürdőügyi adatok gyűjtését. Hatalmas anyagom van hydro-graphiai, klimatológiai és balneológiai ada-tokból és közleményekből, melyeket lassan-kint feldolgozok statisztikai szempontból. Élénk figyelemmel kísérem a román balneo-lógiai és vízrajzi társaságok működését és az erre vonatkozó cikkeket mind megőriztem szakosztályunk részére. Több dosszié vár immár alapos rendezésre. A román balneo-lógusok pesti szereplése, amely Önök előtt ismeretes, továbbá az a körülmény, hogy a romániai balneológiai társaság dr. Ferencz József főherceget dísztagjává választotta, híd lehet arra, hogy mi is e politikától távol álló társaságokkal kéz a kézben, sikerrel együtt működhetünk, az erdélyi fürdők érdekében. E terület marad mindig is a mi működési körünknek.

Immár kész vagyok az adatok felsorolá-sával, amelyek összegyűjtésével dr. Jancsó Ödön ügyvezető-alelnök úr megbízott, egy-uttal kérve bocsánatot, hogy türelmüket oly sokáig vettem igénybe, zárom szavaimat egyesületünk jelszavával. Údv és gyopár!

Ezután a szakosztály a dr. Jancsó-féle programot tárgyalta, melyet a következő számban részletesen közlünk.

A bükki turistaház látogatóit tisztelettel kéri a turistaház gondnoksága, hogy a tetszésszerinti belépődíjakat az ottan felfektetett vendégkönyvbe mindenkor saját-kezüleg bevezetni szívesek legyenek.

Csereviszony létesítése végett felkérjük a turista, természettudományi, föld-rajzi, néprajzi és történelmi folyóiratok szerkesztősegeit, hogy lapjaikat könyvtárunk részére az „Erdély“ ellenében nekünk megküldeni szívesek legyenek.

Erdélyi fürdők, üdülöhelyek és ásványvízforrások helységnevei.

Összeállította: *Szjaric Franjo* EKE könyvtáros, fürdőügyi titkár.

Utánnomás csak az „Erdély“-nek, mint forrásmunkának megnevezése esetén szabad.

Sorszám	A fürdő, üdülöhely, avagy ásványvíz fekvőhelyének helységneve	Mai hivatalos neve	Utolsó posta	Megye
1	Alsó-Porumbák (Unterporumbach)	Porumbacul de jos	Porumbacul de jos	Făgăraș
2	Aknasugatag	Ocna-Șugatag	Ocna-Șugatag	Maramureș
3	Aknaszlatina	Hândal-Ocna	Hândal-Ocna	Maramureș
4	Algyógy	Băile-Geoagiu	Geoagiu	Hunedoara
5	Alsó Idecs (Niedereidi ch)	Ideciul-băi	Reghin	Mureș
6	Alsó-Venicze	Veneția de Jos	Veneția de Jos	Făgăraș
7	Alvácza	Vața de Jos	Vața de Jos	Hunedoara
8	Árkos	Arcuș	Sf. Gheorghe	Treiscaune
9	Avasufalu	Cerceteze	Negrești	Satu-Mare
10	Bábolna	Bobâlna	Orăștie	Hunedoara
11	Bálványosfüred	Băile Fidelis (Băile de Marmoră)	Băile Fidelis	Treiscaune
12	Bányabükk	Vâlcele	Tureni	Turda
13	Bányapatak fürdő	Băile Baniapatac	Sântimbru	Ciuc
14	Bázna (Baassen)	Băile Bazna	Bazna	Târnava-Mică
15	Bibarczfalva	Biborțeni j. Odorheiului	Baraolt	Treiscaune
16	Biharfüred	Stâna din Vale	Budureasa	Bihor
17	Bikszád	Băile Bicsad	Bicsad	Satu-Mare
18	Bodok (Sepsibodok)	Bodoc	Bodoc	Treiscaune
19	Boholt	Boholt	Șoimuș	Hunedoara
20	Borsa	Băile Borșa	Borșa	Maramureș
21	Borszék	Băile Borsec	Borsec	Mureș
22	Bózes	Bozeș	Geoagiu	Hunedoara
23	Bréb	Băile Brebu	Ocna Șugatag	Maramureș
24	Brassó (Kronstadt)	Brașov	Brașov	Brașov
25	Buziás	Băile Buziaș	Buziaș	Timiș
26	Büdöspatak	Bizușa	Ilanda	Someș
27	Büdössár (Vámfalva)	Băile Puturoasa	Vama	Satu-Mare
28	Csikszereda-fürdő	Băile Miercurea-Ciuc	Miercurea-Ciuc	Ciuc
29	Dános (Dunnesdorf)	Dănești	Dănești	Târnava-Mare
30	Déva (Schlossberg-Dimrich)	Deva	Deva	Hunedoara
31	Dézsakna	Ocna Dejului	Ocna Dejului	Someș
32	Dobogó fürdő (Székelyfüred)	Băile Dobogo	Odorhei	Odorhei
33	Előpatak	Vâlcele	Vâlcele	Treiscaune
34	Felek (Freck)	Avrig	Avrig	Sibiu
35	Felső-Rákos	Răcușul de sus (j. Odorhei)	Baraolt	Treiscaune
36	Felső-Tömös (Ober-tömös)	Timișul de sus	Brașov	Brașov
37	Fenes-Papkút	Băile Feniș	Beiuș	Bihor
38	Felixfürdő	Băile Felix	Băile Felix (Vila Bălint)	Bihor
39	Fiátfalva	Filiaș-băile	Cristur	Odorhei

Sorszám	A fürdő, üdülőhely, avagy ásványvíz fekvőhelyének helységneve	Mai hivatalos neve	Utolsó posta	Megye
40	Füred-Garbonác	Băile Cărbunari	Copălnic-Mă-năştur	Satu-Mare
41	Görgény-Sóakna	Jabenița	Giurghiu	Mureș
42	Gyergyóremete	Remetea	Ditrău	Ciuc
43	Hargitafürdő	Băile Harghita	Toplița-Ciuc	Ciuc
44	Hargitaliget	Băi Harghita „Camilla“	Lueta	Odorhei
45	Herkulesfürdő (Hercules-bad)	Băile Erculane	Băile Hercu-lane	Severin
46	Homoródfürdő	Homorod-băi	Vlăhița	Odorhei
47	Ipp	Zăuan (Ip)	Zăuan	Sălaj
48	Ivánda	Ivanda	Giulvăz	Timiș-Tor.
49	Jegénye	Leghea-băi	Aghireș	Cluj
50	Jód	leud	Dragomirești	Maramureș
51	Kalácsa	Băile-Calacea	Băile Calacea	Timiș-Tor.
52	Kászon-Altéz-Impér	Casinul-Nou	Casinul-Nou	Ciuc
53	Kászon-Jakabfalva	Iacobeni-băi	Casinul-Nou	Ciuc
54	Keresztélyfalva (Grossau)	Cristian	Cristian	Brașov
55	Kereszténysziget (Hohe Rinne)	Păltiniș	Cristian și ex-pos. Păltiniș	Sibiu
56	Kérő	Băile-Baița	Gherla	Someș
57	Kézdszentkereszt	Poian	Poian	Treiscaune
58	Kiruly	Băile Chiruly—Keruly	Vlăhița	Odorhei
59	Kis-Kalán	Băile Călanul-Mic	Crîșeni	Hunedoara
60	Kolibicza	Colibița	Prundul-Băr-găului	Năsăud
61	Kolozs	Băile sărate Cojocna	Cojocna	Cluj
62	Korond-gyógyfürdő	Băile Corund	Corund	Odorhei
63	Kovászna	Covasna	Covasna	Treiscaune
64	Kőhalom (Reps)	Rupea	Rupea	Târnava-Mare
65	Középvísi-Borvölgye (Radna-Borberek)	Valea Vinului	Vișaul de Jos	Maramureș
66	Krasznabétek	Belthiug	Belthiug	Satu-Mare
67	Lippafürdő	Băile Lipova	Lipova	Timiș-Tor.
98	Lobogó fürdő	Băile Lobogo	Odorhei	Odorhei
69	Marillavölgy	Marila	Oravița	Cărăș
70	Maroshéviz	Toplița (română)	Toplița	Mureș
71	Marossolyos	Șoimuș	Șoimuș	Hunedoara
72	Maros-Szent-György	Sângeorgiul de Mureș	Trg.-Mureș	Mureș
73	Marosujvár	Băile sărate RMS Uioara	Uioara	Alba
74	Málnásfürdő	Băile Malnaș	Băile Malnaș	Treiscaune
75	Máriavölgyi gyógyfürdő	Băile Valea Mariei	Văma	Satu-Mare
76	Menyháza	Moneasa	Moneasa	Arad
77	Mikola	Micula	Micula	Satu-Mare
78	Misztótfalu—Misztmogorós	Tăuții-Măgheruș	Tăuții de jos	Satu-Mare
79	Mocsolya	Mocirla	Mocirla	Sălaj
80	Nagytárna	Tarna-Mare	Tarna-Mare	Satu-Mare
81	Nagyvárad (Grosswardein)	Oradea	Oradea	Bihar
82	Nádpatak (Rohrbach)	Rodbav	Cincul (mare)	Făgăraș
83	Óvári	Oar	Sătmar	Satu-Mare
84	Pap-Tamási	Tămășeu	Tămășeu	Bihar

Sorszám	A fürdő, üdülőhely, avagy ásványvíz fekvőhelyének helységneve	Mai hivatalos neve	Utolsó posta	Megye
85	Perzsány	Perșani-Ștațioara	Perșani	Făgăraș
86	Pinták	Băile Slatinița	lad	Năsăud
87	Predeal	Predeal	Bran-Poartă	Brașov
88	Püspöktüdő	Băile episcopesti	Băile Episco- pești	Bihor
89	Radna-Dombhát	Băile Anieș-Maier	Rodna	Năsăud
90	Rév	Văd	Văd	Bihor
91	Rigósfüred	Băile Bogda	Bogda	Timiș-Tor.
92	Román-Szent-György	Sângeorz-Băi	Sângeorz	Năsăud
93	Rónaszék	Coștiui	Coștiui	Maramureș
94	Rozsnyó (Rosenau)	Râșnov	Râșnov	Brașov
95	Süggásfürdő	Băile Șugaș	Sf. Gheorghe	Treiscaune
96	Suliguli	Băile Suliguli	Vișăul de sus	Maramureș
97	Stájerlak (Stáierdorf)	Steierdorfanina	Steierdorfanina	Căraș
98	Szamosfalva	Someșeni	Cluj	Cluj
99	Szarata	Sărata	Porumbacul de jos	Făgăraș
100	Szejke	Băile Seiche	Odorhei	Odorhei
101	Szent-Keresztbánya	Uzinele de fier Sf. Cruce	Vlăhița	Odorhei
102	Székelyudvarhely (Hof- markt)	Băile Odorhei	Odorhei	Odorhei
103	Szováta	Băile Sovata	Sovata	Mureș
104	Sztána	Stăna	Stăna	Cluj
105	Sztojka	Stoiceni	Trg.-Lăpușului	Someș
106	Tenke	Tinca	Tinca	Bihor
107	Tiszakarácsonyfalva	Crăciunești-băi	Băcicoi	Maramureș
108	Torda (Thorenburg)	Turda	Turda	Turda
109	Törösvár (Törzburg)	Bran-Poartă	Bran-Poartă	Brașov
110	Tusnád	Tușnad	Tușnad	Ciuc
111	Vizakna	Băile Ocna-Sibiului	Ocna-Sibiului	Sibiu
112	Zajzon (Zeizendorf)	Băile Zizin	Zizin	Brașov
113	Zálnok	Zalnăc	Bobota	Sălaj
114	Zsögöd	Jigodin	Miercurea-Ciuc	Ciuc

Felhívás! Felhívjuk az „Erdély“ olvasóit és az EKE. összes tagjait, hogy egyesü-
lünk fürdőügyi osztályának állandóan küldjenek be pontos adatokat a
fürdőkről, ásványvizekről és az üdülőhelyekről. A következő adatok szükségesek: Az ég-
hajlati viszonyok, fekvés, közlekedési utak. (Vasút stb.) Gyógyító-eszközök, gyógyító javas-
latok, lakás, ételmezési árak. Szórakozások, a kirándulóhelyek részletes leírása vázlatok kísé-
retében. Fürdőidény tartama, tulajdonos, bérlő neve és pontos címe, és végül a posta, táv-
irda s telefon-állomás megjelölése, a helység, ugy magyar-, mint hivatalos nevén, no meg
a megye is. — Az adatokat kérjük az „ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET“ fürdőügyi osz-
tály címére beküldeni.

FOTÓSZAKOSZTÁLY.

Az előtétlencsék használata.

Minden turista, aki a látott tájak termé-
szeti szépségeit fotografálja, bizonyára több-
ször tapasztalta, hogy különösen a nagy
mélységű távlati tájképek, amelyek pedig

minden szemléllőre elragadó hatást gyakorol-
tak, a kész felvételen egész jelentéktelen
képek lesznek. Az ilyen felvételeket csak
azok tudják értékelni, akik a közvetlenül
látottak emlékét is segítségül vehetik, aki

azonban a tájat saját szemével nem látta, abból a kép szemlélete nem tudja a megcsodált természeti szépség hatását kiváltani. Ennek az érdekes jelenségnek a magyarázata abban rejlik, hogy az emberi szem lencséje a távolságoknak megfelelően folyton változtatja gyújtóvolságát s midőn pl. egy meszeszefekvő várromot nézünk, ennek képét nagy gyújtótávolság szemlencséjével érzékeljük, mintha a felvételi mérethez viszonyítva sokszoros gyújtótávolságú távobjektívvel fotografálnánk.

A felvétel helyének megváltoztatása nélkül a felvételi tárgy képének nagyságát is csak úgy befolyásolhatjuk, ha az objektív gyújtótávolságát változtatjuk meg, mert az objektív által rajzolt kép nagysága mindig az objektív gyújtótávolságától függ. Általánosságban bármely objektív a felvétel tárgyát egy bizonyos távolságból mindig ugyanazon nagyságban adja vissza, léteznek azonban u. n. objektívsorozatok, amelyek lehetővé teszik a különféle gyújtótávolságú objektívek kombinációját s ezáltal elérhetjük azt, hogy a felvételi hely megváltoztatása nélkül is többféle nagyságú képet kapjunk. Ezek az objektívsorozatok, dacára a hasznos voltuknak, mégis igen kevés szerepet játszanak az amatőr fényképészetben, mert egyrészt a beszerzésük költséges, másrészt pedig a használatuk elég körülményes.

Ennek a kérdésnek a legegyszerűbb és legkényelmesebb megoldását a modern előtétlencsék praktikus alkalmazása adta meg. Ma minden Triplet-Anastigmat — és ilyen csaknem az összes amatőr-kamrákhoz használt objektívek — megfelelő előtétlencsékkel egyszerűen objektívsorozattá változtatható át anélkül, hogy az objektív-tagokat szétszedni vagy kicsavarni kellene. Az egyszerű alkalmazás és könnyű kezelés hamar általánosan kedvelté tették az előtétlencséket s ma úgy tekinthetjük őket, mint a fényképészeti felszerelés leghasznosabb tényezőit. Hogy milyen hasznos egy előtétlencse pl. épen a turistai felvételeknél, azt akkor látjuk, ha egy magaslati pontról mély távlati képet veszünk fel s ugyanízt a felvételt ugyanarról a helyről előtétlencséjével is megismételve, a két képet összehasonlítjuk. Az előtétlencsével készült felvétel részleteiben közel kétszerakkora képet ad, amely a szemlencse változó gyújtóvolság látásának már jobban megfelel s helyesebb perspektívával képszerűbben hat.

Talán a legjobb és legismertebb előtétlencsék a Voigtländer FOCAR, a Zeiss DISTAR és PROXAR, de a többi ismert gyárak saját objektíveikhez szintén jól használható előtétlencséket készítenek. Az elő-

tétlencséket az objektívre elől egyszerűen rátoljuk, amit a rugalmas és centrális fekvést biztosító foglalata tesz lehetővé. Azon cél szerint, amelyet szolgálnak, kétféle előtétlencsét különböztetünk meg: nagyító hatású és nagyítószögű (Weitwinkel) előtétlencséket. A nagyító hatású előtétlencsék meghosszabbítják az objektív gyújtótávolságát s ezért csak kettős kihúzatú kamarákhoz használhatók. A gyújtótávolság meghosszabbodásával a felveendő tárgy képe mérfélszeres olyan nagy lesz, mint máskülönben s a képszög ugyan kisebbé válik, de ezzel szemben a perspektíva lesz természetesebb.

A nagyítószögű előtétlencsék a képszöveget növelik a gyújtótávolság megrövidítésével, tehát ezáltal nagyobb terület kerül a képre s ezért inkább olyan esetekben tesznek hasznos szolgálatot, amikor pl. közelről egy épületet kell lefényképezni, vagy szűk helyen szobai felvételeket készíteni. A Weitwinkel előtétlencsék összenyomott perspektívájára sokszor csaknem zavarólag hat s ezért használatuk csak akkor indokolt, ha a nehézségek leküzdésére más technikai megoldás nincs.

Az előtétlencsék használatánál valamit mindig szem előtt kell tartanunk s ez az, hogy

a modern fényerős objektív pontos korrekcióját, egy ilyen, bár megfontoltan kiszámított, de az objektívhez viszonyítva mégis csak egyszerű lencse-
lékapcsolás befolyásolja.

Ha tehát egészen éles képre törekszünk, akkor az előtétlencsével nem használhatunk teljes objektív nyílást, mert

az abszolút élességet csak 12-ös, vagy ennél kisebb nyílásokkal érhetjük el.

Ez a tény azonban a forgalomban levő magas érzékenyséű felvételi anyagokra való tekintettel, még mindig nem jelenti a felvételi lehetőségek nagyobb korlátozását. Az előtétlencsés objektív teljes nyílással inkább csak olyan közeli felvételekhez felel meg, amikor művészi hatású u. n. „Soft-Focus“ (lágy konturos) kifejezésre törekszünk, pl. arcképeknél, csendéleteknél, akt-felvételeknél stb.

A nagyítóhatású előtétlencsék cca. megkétszerezik, a nagyképszögűek pedig valamivel megrövidítik az expozíciós időt. Azt a számot, amellyel az előtétlencse nélküli objektívénél helyes megvilágítási időt meg kell szoroznunk, „megvilágítási tényezőnek“ (Belichtungsfaktor) nevezzük s ez minden előtétlencse használati utasításában meg van határozva.

Kolozsvár, 1932. aug. 5.

Ifj. Orbán Lajos

VEGYES.

A bükki tornádó. Junius hó 6-án d. u. 4 és 5 óra között a Szt. János-kút mögötti Nyiresvölgy hosszában olyan hatalmas orkán tombolt végig, a milyenre az emberek nem emlékeznek. Fél 5 óra tájban kitört zivatar kíséretében, kevés jéggel, inkább romboló szélviher zúgott végig az erdő felett s felkavart porfelleg, leszaggatott falevelek, ágak és letördelt kisebb-nagyobb galyak röpködtek szét a levegőben. Csak 5—10 percnyi rövid ideig tartott ez a félelmetes hatású itéletidő, azonban bámulatra méltó pusztítást végzett azon a 3—400 méternyi széles, pásztaszzerű területen, melyen átvonult. Gyökérzetükön többmázsás földtömegekkel együtt kidöntött fák százával heverték szerteszét, melyek törzsének átmérete 60—65 cm. s kerülete 2—3 méternyi volt. A vihar erejének még érdekesebb példáit mutatták azok a 30—35 cm. átméretű fák, melyeket a föld színétől 1.80, egész 2.90 m. magasságban derékben tört ketté s hihetetlen erővel 2.50—3.63 méternyi hosszú lécekre forgácsolt széjjel. E lécek, melyekből — mint jellemző dokumentumokból — néhányat megszervezendő turista múzeumunk számára is, hazahoztam, azt mutatják, hogy az itt dühöngött szélvihar tölcéséres forgószél, valóságos tornádó volt, mely a hirtelen beállott tikasztó hőségben keletkezett és Ny.—K. irányban tombolt végig s különösen a Nyiresvölgy keskeny mélyedésébe szorult helyzetében mintegy 100 ezer leinyi erdőkárt okozott a róm. kath. státusnak. Valóságos csodamódon menekült meg a pusztulástól az erdőpásztor 6 tagú családja, melynek feje felől gyufadobozként felkapta a ház fedelét s keleti irányban másfél méter távolságban olyan szépen letette a földre, hogy a pillanatok alatt eget látó, kétségbeesett házbéliek egyikének sem történt baja a rettenetes ijedségen kívül. A lakóház mellett volt istállót és fából összerótt melléképületeket azonban mind összedöntötte és siralmasan szétrombolta. Az erdőpásztor családja mostan a földre helyezett padláson lakik. Az orkán által a szabadban talált emberek kénytelenek voltak hasrafekezve a fűbe kapaszkodni, különben pehelyként forgatta, emelgette és cibálta őket a szél ereje, mikor pedig ennek elmúltával felállhattak, arcuk csupa sár és ruházatuk megszakgatott volt.

Ime, csak futólag ezeket jegyeztem fel junius 12-én a Szt. János-kúthoz tett kirándulás alkalmával erről a kevesek által tudott helyi tornádóról, a mely méltó kiegészítője az 1932-ik évi abnormális meteorológiai jelenségeknek. Ezt az évet a szertelenségek esztendejének kell minősíteniünk, mert azá az avatják a szokatlanul hosszú tél, ennek borzasztó hótömegei, majd emberemlékezet óta nem látott tavaszi árvizei. A hirtelen beköszöntött kánikula nemcsak Európát, hanem Észak-amerikát is gyilkos juliusi hőséggel, sorozatos fellegszakadásokkal, torrentiális záporokkal, erős szélviharokkal és borzalmas jégverésekkel árasztotta el, katasztrófális károkat okozva mindenfelé. A juliusi napilapok majdnem minden számában olvashattunk arról, hogy milyen itéletidők vonultak át némely vidékeken. Kolozsvári kedves Bükkerdőkön krónikája részére könyveljük el a bükki tornádó ezen emlékezetét.

OROSZ ENDRE

Az első bihari turistaház. Czárán Gyula, a nagy bihari turistaapostol, midőn a híres „Galbina körut“-ját építette, hónapokig lakott a Sárga-patak egyik barlangjában, amit „Galbina Hotel“-nek nevezett el. Ezen kissé el lehet csodálkozni, mert Czárán békebeli ezreket költött (sajátjából és az Erdélyi Kárpát Egyesület segélyeiből) Bihar természeti szépségeinek föltáráására, turistaútak, útjelzések készítésére, de az már ezébe sem jutott, hogy egy akármilyen kis menedékházat is építsen. Pedig minden turistának, turistaközösségnek a leghöbب vágya a saját menedékház, ha mindjárt csak gunyhó is az.

A mi házunk, a mi várunk! A turisták is átvették ezt a jelmondatot és pedig indokoltan, mert barangolásaik közben megnyugtató érzés tudniok, hogy esőben,

hóban, szélviharban, hideg éjszakákon, esetleges megbetegedések, sebesülések esetén, van valahol a közelben egy hajlék, amely menedéket, oltalmat nyújt és ahol otthon vagyunk, mert az a miénk.

Hogy Czárán mégsem épített menedékházat Biharban, annak az volt az oka, hogy nem volt kinek. Menedékházat csak oda lehet építeni — legalább is minálunk — ahol komoly turistaforgalom van és a szálláspénzekből fedezni lehet az épület karbantartását, de főleg a felügyelő javadalmazását. Mert kísérelnénk meg csak Bihar valamely elhagyott részén őrizet nélkül hagyni menedékházunkat: egy hét múlva még csak a fundamentumát sem találnánk meg. És még kárhoztatni való sincs rajta. Az itteni primitív hegyilakók még az ősi ösztönök hatása alatt állnak és a komoly turistákkal való gyakori érintkezés hiánya miatt, még nem csiszolódott, még nem világosodott fel annyira, hogy megértse, hogy azoknak a hajlékoknak a gondozása, őrzése, megbecsülése, elsősorban az ő jól felfogott érdekük.

Intenzív turistaforgalommal még ma sem dicsekedhetünk Biharban, mert a turistaélet — majdnem kizárólagosan — csak a vasárnapi kirándulásokban nyilvánul meg. Ez az oka annak, hogy a Bihar Turista Club az első bihari turistaházat Biharfüreden tervezi fölépíteni, ahol a felügyeletről különösebb költségek nélkül is gondoskodhatik. A második — talán még nyomósabb — ok az, hogy dr. Frentiu Valér gör. kath. püspöktől ott kaptak ingyen területet és az építkezéshez szükséges kő- és faanyagot.

Biharfüred, Belényes közelében, több ezer hold ős-fenyőerdő közepén fekszik, 1080 méter magas gyönyörű völgyben, melyet 1300—1600 méter magas hegyek fognak közre. Biharfüred, mint üdülő- és gyógyhely, már évtizedek óta ismeretes, turistákra nézve azonban ennél sokkal fontosabb központi fekvése, mert Bihar leggyönyörűbb részeit innen lehet 1—2 napos turák keretében legkönnyebben fölkeresni. Ez okból Czárának is itt volt az állandó bihari főhadiszállása és a „Kalauz a biharfüredi kirándulásokra“ c. könyvét, ezt a még ma is használatos, sőt egyetlen bihari turista-kalauzt, ugy állította össze, hogy a csodálatos „körutjai“ mind Biharfüredről indulnak ki és oda térnek vissza.

A menedékház tervrajzát Szallerbek Antal mérnök, egyesületi tag, készítette. Az egy emeletes épület részben terméskőből, részben fából épül, zsindey tetővel. Ugy az emeleten, mint a földszinten 2—2 nagyobb és 2—2 kisebb szobája lesz, ezen kívül 1 kilátótornya és a homlokfronton nagy, oszlopos tornáca.

A menedékház alapkövére július hó 10-én volt, amikor az építkezéshez azonnal hozzá is fogtak. A menedékház befejezésére azonban ebben az évben még nincs kilátás, úgy, hogy lakható állapotba az csak a jövő évben kerül.

PAPP LAJOS

Gyilkostói turista ünnepély.

A gyergyószentmiklósi turista testvéreink, élükön dr. Csiky János orvossal és Csáki Mihály tanárral, alaposan kivesszük részüket a most megindított nagy lendületet vett munkájukkal a szép székely Svájc propagálásából.

Mintaserü, szépen organizált turista-ünnepélytel jul. 30—31-én valóságos nemzetközi társaságot hoztak össze, amely nagy élvezettel hallgatta végig a Gyergyószentmiklóson 30-án este rendezett székely program számait.

Csáki tanár prologja a Gyilkostói himnusza volt. A B. Solyom Edith eredeti székely népdalai, székely népviseletben

feledhetetlen nagy sikert arattak, ép úgy a Mihály Mariska által zongorán játszott és ügyes ötlettel, cigány zenekarral kísért csüddöngölő is, amely az előbbiekkal együtt Sz. Horváth Lajos, a kiváló és rendkívül nagy szorgalommal dolgozó székely zeneszerző gyűjtései és feldolgozásai voltak.

Nagyon megfontolandókat mondott el a székely építőstilt propagáló Kós Károly a gyilkostói nyaralótelep fejlesztése érdekében. Horváth István Gyilkostói szonáta c. versét szavalta el, amely a szép vidék igaz szívből jövő dicsőítése volt.

A népviseletben bemutatott népi táncok keltettek nagy érdeklődést, amelyek közül ki kell emelnünk az ősi tipust legjobban magukon viselő kilyénfalviak táncát.

Bányai János színes vetített képekkel a Gyilkos tó és környékének földtani viszonyait ismertette, könnyen megérthető módon mesélvén el annak keletkezési történetét.

A stilszerűen összeállított program befejezése volt a Gyilkos tói mozifilm bemutatása, amely méltóan mutatta be a csodavidék szépségeit Ilyet kellene a többi vidékeinkről

is csináltatni.

Másnap valóságos karavánok mentek ki a 26 km.-re levő Gyilkos-tóhoz, hol az idegen forgalmi iroda felavatása és a szőpen megindult építések megtekintése s a környék szépségeinek felkeresése töltötte ki a délelőttöt. Délután a több ezerre menő közönség a sok szórakozást nyújtó népunne-lyen vett részt.

Meteorológiai megfigyelési táblázatok.

Megfigyelési hely: Cluj—Kolozsvár, egy 335.⁸³⁴ tenger magas pontja, reggel 7^h

1932 MAJUS								1932 JUNIUS											
Nap	Légsúlymérő állás		Hőmérséklet C°		Levegő nedvesség	Feljegyzések tizedekben	Szélirány és erősség	Csapadék mennyiség		Nap	Légsúlymérő állás		Hőmérséklet C°		Levegő nedvesség	Feljegyzések tizedekben	Szélirány és erősség	Csapadék mennyiség	
	Maximum	Minimum	Maximum	Minimum				Eső mm.	Hó cm.		Maximum	Minimum	Eső mm.	Hó cm.					
1 720	+24	+8	40	4	Ny 2	—	—	—	1 725	+24	+8	40	6	Ny2 ENy4	8	—	—	—	
2 720	+22	+7 ⁵	40	3	ENy 2	—	—	—	2 725	+26	+7	40	5	D	0 ⁵	—	—	—	
3 718	+17	+4	60	10	E2, ENy3	5	—	—	3 722	+24	+9	42	8	D	3	—	—	—	
4 717	+16 ⁵	+5	80	10	E, ENy	6	—	—	4 723	+29	+11	60	6	D, DK	—	—	—	—	
5 717	+20 ⁵	+8 ⁵	85	9	Ny, DNy	3	—	—	5 724	+29 ⁵	+12	50	5	ENy, Ny	—	—	—	—	
6 720	+22 ³	+7	60	6	DNy	—	—	—	6 724	+30	+13	52	5	D, EK	6	—	—	—	
7 725	+24 ¹	+9	55	4	Ny	—	—	—	7 724	+31	+10	58	7	—	10	—	—	—	
8 724	+20 ⁴	+10	50	5	Ny2-ENy	2	—	—	8 724	+22	+9	60	8	Ny4	12	—	—	—	
9 722	+20	+9 ⁵	50	5	Ny, ENy	1	—	—	9 725	+20	+8	6	8	Ny3, ENy2	5	—	—	—	
10 721	+19	+6	60	8	Ny-ENy	3	—	—	10 728	+24	+7	50	6	ENy5	—	—	—	—	
11 721	+22	+5	58	5	Ny-ENy	—	—	—	11 732	+26	+7	40	2	ENy, Ny3	—	—	—	—	
12 722	+20	+7 ⁵	54	7	Ny2 ENy2	—	—	—	12 733	+25	+7	40	2	Ny2, ENy2	—	—	—	—	
13 723	+18	+6	55	10	Ny, 4 ENy4	2	—	—	13 733	+25	+7	40	3	Ny2	—	—	—	—	
14 722	+19	+8	55	7	Ny-ENy	2	—	—	14 730	+26	+7	40	4	Ny	—	—	—	—	
15 722	+18	+7	60	9	DNy3 Ny2	3	—	—	15 729	+27	+7	42	8	ENy4	—	—	—	—	
16 723	+20	+9 ⁵	55	7	DNy Ny	—	—	—	16 725	+20	+6 ⁵	45	9	ENy3, Ny2	—	—	—	—	
17 724	+24	+10	50	5	Ny DNy	—	—	—	17 720	+22	+6	50	10	ENy2, Ny3	—	—	—	—	
18 726	+31	+12	40	4	—	—	—	—	18 725	+24	+9	50	9	Ny3	—	—	—	—	
19 729	+34	+10	38	1	—	—	—	—	19 730	+30	+11	45	1	—	—	—	—	—	
20 730	+30	+13	38	3	—	—	—	—	20 731	+32	+12	42	2	—	—	—	—	—	
21 731	+32	+14 ⁵	35	1	—	—	—	—	21 730	+34	+12	40	4	ENy2	—	—	—	—	
22 729	+33	+13 ⁵	40	3	DK 3 D	—	—	—	22 729	+32	+19	42	6	EK, K	2	—	—	—	
23 726	+27	+10 ⁵	74	10	Ny ³ ENy	14	—	—	23 726	+40	+15	44	3	EK, K2	3	—	—	—	
24 728	+20	+13	71	9	DNy 2 DK	—	—	—	24 720	+31	+12	48	5	K2	6	—	—	—	
25 728	+28	+10	70	6	D Ny	2	—	—	25 721	+26	+13	50	5	Ny3	3	—	—	—	
26 729	+26	+9	55	6	DK Ny	—	—	—	26 719	+17	+8	70	10	Ny2, ENy4	12	—	—	—	
27 725	+24	+10 ⁵	54	5	D, DNy	—	—	—	27 720	+20	+12 ⁵	70	6	ENy, Ny	—	—	—	—	
28 722	+30	+12	53	7	DNy 3	2	—	—	28 732	+25	+14	65	2	Ny	—	—	—	—	
29 721	+32	+10	60	7	DNy 5	12	—	—	29 734	+37	+15	63	2	—	—	—	—	—	
30 722	+33	+14	50	7	D 3	10	—	—	30 734	+39	+15	60	2	—	—	—	—	—	
31 726	+35	+10	45	8	D 5	20	—	—											

Közli: SNJARIC FRANJO E. K. E. könyvtáros.

Kolozsvár környéki turista-lexikon.

A K Ö Z S É G	Bács	Szucság	Gyalu	Vista
Román neve Távolsága Kolozsvártól Vasuti állomása Posta, telefon Távíró hivatal Gyógyszertár, orvos Lakóinak száma Templomai Tengerszín feletti magasság Kilátó pontjai	Baciu 8 km. Helyben Kolozsvár Kolozsvár Kolozsvár 1278. Róm. C. Gör. C. 357 m. É-ra a Szöllő t. 481 km. Dny-ra a Kőszegő h. 530 m.	Suceag 12 km. Helyben Kolozsvár M.-Nádas Kolozsvár 1115 Gör. C., Ref. 452 m. Ény-ra Csepesség h. 583 m., Ny-ra Bátori h. 653 m., D-re Csiga-domb, 617 m., K-re Kőszegő h. 548 m.	Gilau 15 km. Kolozsvár Helyben Helyben Helyben 2879 Róm. C., Gör. C., Ref. 401 m. É-ra Szöllőgaj h. 491 m., Ény-ra Akasztófa domb 509 m., Dny-ra Várhegy 637 m., D-re a Kis-tér 580 m.	Vista 18 km. Helyben. M.-Nádas M.-Nádas Kolozsvár 1149. Ref.-i 425 m. D-re a Katyor h. 530 m., K-re a Csúp h. 546 m.
Volt birtokosai	Kolozsmonostori apátság Erd. róm. cath. tanalap 1423 h. Bácsi urbéresek 384 h.	Berde Áron és neje 231 h. Horváth Sándor = 136 h. Lászlóczy Péter és neje 111 h. Horváth S. és társai 331 h. Sárkány Ferenc és neje 159 h. Sebestyén Mihály 228 hold. Szigeti Miklós és neje 719 hold.	1391-ben az erd. püspök birtoka a. 1456-tól az övé a gyalui vár, melyben lakott is, Bethien Rozália 544 h. Gr. Eszterházy család = 1531 h. Gyalu község 2167 h. Peckel Elek és László 1. 2 h. Rosenberger, Bernát 475 h. Klein Frigyesné 420 h. Ver-tán Anna és társai 173 h. Ver-tán Istvánné 172 hold. Barcsay Tamás.	1391 és 1437-ben Poss. Wyszta néven az erdélyi püspök birtoka. Gr. Eszterházy család = 230 h. Vista község = 929 hold. Vistai urbéresek 817 h.
Bánya, fürdő, ásvány viz, tó, kastély, régi rom.	Mammuth lelet, Neolith kori őstanya a Bácsi torokban. Római kőbánya és kovácsműhely u. öit. Eocæn kővületek lelőhelye. Angyalokútkir. hely Bácsnak 1413-ban már Szent Agnes tiszteletére szentelt kőgyháza volt. Péter és Pál napján bucsujáróhely.	Mészkö bánya. Kőkori telep a Halastó hegyalatt. A római korban Iorma K. szertint Macedonia. 1493-ban Szent Margit tiszteletére sz. templom. 1504-ben Tóhely nevű határában régi hatalmas volt.	Négy bástyával ellátott szép várkastély. Akasztó-fa domb nevű határ. Római felirásos kölelet. — 1466-ban Miklós püspök által a várban Szt. Miklós tiszteletére sz. pa-rochiális egyháza említetik.	Óstelep és római tanya a Palota nevű határban. Már az 1330-as években egyházas hely volt Csánki szertint, mely időből a mai ref. t. is származik. Diszes magyar népviselete híres.

ERDÉLYI BANK ÉS

T

AKARÉKPÉNZTÁR R.-T. CLUJ

Saját tőkék: 118,000.000 lei.

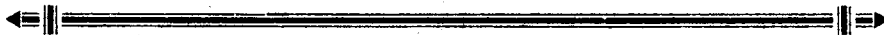
FIÓKOK:

Arad, Braşov, Oradea, Satu-Mare, Sibiu, Timişoara, Tg.-Mureş.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CONCORDIA
NYOMDA

ELLENZÉK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Könyvnyomdal munkák: Heti, havi folyóiratok, napi- és hetilapok, rovatos levek, meghívók, eljegyzési kártyák, Tézák, izléses és pontos elkészítését jutányos áron vállalja.

Továbbá: A legrövidebb idő alatt készít elsőrangú kivitelű névjegyeket, szóró-cédulákat, plakátokat és minden más nyomdal munkákat. Győződjön meg olcsó árainkról!!!

CLUJ

**STRADA UNIVERSITĂŢII No. 8.
(VOLT EGYETEM-UTCA 8. SZ)**

BCU Cluj / Central University Library Cluj